

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ТА ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ**

**ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В УКРАЇНІ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Частина 2

**Матеріали науково-практичної конференції
(Київ, 24 квітня 2015 року)**

*Присвячена 20-ті річчю кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
та 40-ка річчю судово-психологічної експертизи в Україні*

КИЇВ 2015

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ТА ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ

**ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В УКРАЇНІ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**
(присвячена 20-ті річчю кафедри юридичної психології НАВС та
40-ка річчю судово-психологічної експертизи в Україні)

Частина 2
Матеріали науково-практичної конференції
(Київ, 24 квітня 2015 року)

*Присвячена 20-ті річчю кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
та 40-ка річчю судово-психологічної експертизи в Україні*

КИЇВ 2015

УДК 159:34 (477)

ББК Ю9

A437

Редакційна колегія:

Черней В.В., доктор юридичних наук, доцент;

Костицький М.В., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, академік НАПрН України,
заслужений юрист України

Гусарєв С.Д., доктор юридичних наук, професор;

Чернявський С.С., доктор юридичних наук, професор;

Кудерміна О.І., доктор психологічних наук, доцент;

Корольчук В.В., кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ 15 квітня 2015 року
(протокол № 8)*

Матеріали подано в авторській редакції

A437 **Юридична психологія в Україні: здобутки та
перспективи** том 2 [Текст] : тези доп. наук.-практ. конф.
(Київ, 26 берез. 2015 року) / [ред. кол. В.В. Черней,
М.В. Костицький, О.І. Кудерміна та ін.]. – К. : Нац. акад.
внутр. справ, 2015. – 110 с.

УДК 159:34 (477)

ББК Ю9

© Національна академія внутрішніх справ, 2015

Черней Володимир Васильович,
ректор Національної академії
внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, доцент

Привітальне слово!

Шановні колеги, дорогі друзі!

Сьогодні знаковою подією у житті нашого навчального закладу є проведення науково-практичної конференції «Юридична психологія в Україні: здобутки та перспективи», що присвячена 20-ті річчю кафедри юридичної психології НАВС та 40-ка річчю судово-психологічної експертизи в Україні.

Я радий бачити в залі авторитетних фахівців – науковців в галузі юридичної психології, професорсько-викладацький склад, а також наше молоде покоління вчених-початківців, які роблять перші, але досить впевнені та результативні кроки у науці.

Кафедра юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, як структурний науково-педагогічний підрозділ навчального закладу, була створена в 1991 р. згідно рішення Вченої ради на основі секції психології та педагогіки кафедри кримінології і мала назву – кафедра психологічної підготовки працівників ОВС. За час свого існування кафедра декілька разів перейменовувалася: 1992-93 навч. рік – кафедра психології, 1993-94 навч. рік – кафедра кримінальної психології, 1994-95 навч. рік – кафедра юридичної психології і педагогіки, а з **1995 р. – вперше в Україні кафедра одержала назву «Юридичної психології»**. За активного сприяння кафедри, в 1998 р. на базі Національної академії внутрішніх справ була створена перша в Україні спеціалізована вчена рада за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата з юридичних та психологічних наук; з 2003 р. вона набула вона набула статусу докторської спеціалізованої вченої ради.

У теперішній час на кафедрі юридичної психології працюють 5 докторів психологічних наук та 13 кандидатів наук. Вчене звання «професор» присвоєне 5 науково-педагогічним працівникам, «доцент» – 8.

Протягом 2014 року на кафедрі було захищено 3 докторських дисертацій за спеціальностями «Юридична психологія» (1) та «Загальна психологія. Історія психології» (2), що

свідчить про достатньо широке коло наукових інтересів фахівців кафедри юридичної психології.

У різний час на кафедрі юридичної психології працювали також: начальник кафедри Юхновець Г.О. (1993-2006 рр.); професори Казміренко В.П., Синьов В.М., Тарарухін С.А., Редька А.І., Охріменко І.М., доценти Чайковський А.С., Іванов В.О., Янкін В.О., старші викладачі Шевченко О.М., Гордуз М.О., Моїсєєв Є.М., Ромашко А.В., Воробйова І.Ю., Шинкаренко В.В., Нарожня Н.О., Корнев О.М., Кодлубовська Т.Б.; викладачі Шиловцев В.Ю., Ходаков О.В., Ваврик Т.Ю.; начальник навчально-методичного кабінету Безруков Є.В.

Науково-педагогічними працівниками кафедри забезпечується викладання 89 навчальних дисциплін психологічного спрямування.

За результатами наукової роботи за останні 5 років науково-педагогічними працівниками кафедри підготовлено 500 наукових статей, 9 монографій, 1 підручники з грифом МОН України, 10 навчально-методичних посібників, 9 навчальних посібників.

За час плідної праці кафедри її працівниками та випускниками створена провідна національна наукова школа з юридичної психології, яку сьогодні очолює дійсний член НАПРН України та член-кореспондент НАПН Костицький М.В. Науково-педагогічні працівники кафедри успішно здійснюють наукове керівництво докторантами, здобувачами, ад'юнктами, магістрами, а також написанням дипломних робіт. Зокрема, протягом існування кафедри юридичної психології її здобувачами та ад'юнктами було захищено 6 докторських та понад 90 кандидатських дисертацій. Нині за кафедрою закріплено 4 ад'юнкта та 53 здобувача.

Кафедра юридичної психології продовжує наукові традиції та з року в рік проводить заходи наукового характеру, не винятком є і сьогоднішній.

На завершення ще раз вітаю всіх присутніх зі знаменною науковою подією, якою є сьогоднішня конференція, та хочу побажати її учасникам плідної роботи, активного обміну думками, досвідом та науковими здбутками.

Дякую за увагу, хочу побажати вам творчого натхнення, здоров'я та успіхів.

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Лузанова Г.О., інспектор відділу
планування навчального процесу
навчально-методичного центру
Одеського державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО- ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ ТЯЖКИХ ТА ОСОБЛИВО ТЯЖКИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У теперішній час перебіг кримінально-процесуальної реформи викликає на практиці низку запитань, що потребують свого належного розв'язання. Не в останню чергу це стосується функціонування такого важливого інституту кримінального судочинства як призначення та проведення судово-психологічної експертизи (далі – СПЕ).

Актуальність даної проблематики визначається тим, що психологічна наука володіє багаточисельними експериментальними даними та конкретними методами дослідження, які можуть бути застосовані для вирішення питань під час розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень.

За останнє десятиріччя спостерігаються суттєві зміни в оцінці ролі та значення СПЕ. Звідси найбільш актуальними стають проблеми вивчення особистості злочинця, які розробляються, насамперед, юристами без урахування сучасних наукових досягнень, що перешкоджає диференційованій оцінці ступеня вини. З кримінально-правової позиції вивчення особистості необхідне для вирішення питань, що стосуються визначення підстав кримінальної відповідальності, а також для індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання [1, с. 164]. Отже, найбільш загальними підставами призначення та проведення СПЕ індивідуально-психологічних особливостей особистості при розслідуванні кримінальних проваджень є:

– необхідність установлення обставин, що впливають на ступінь та характер відповідальності суб'єкта права;

– виявлення мотивів й механізму кримінального правопорушення;

– розкриття причин та умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення;

– визначення адекватного виду покарання з урахуванням індивідуального підходу в тих випадках, коли потрібні спеціальні пізнання в психології [2, с. 67].

За сучасної кримінально-процесуальної діяльності виникла необхідність нормативного визначення обов'язкових підстав для призначення та проведення СПЕ у кримінальному провадженні, на чому наголошують слідчі ОВС. Так, згідно результатів проведеного нами емпіричного дослідження, 39,2 % респондентів вважають обов'язковим призначення СПЕ при розслідуванні кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я. Поряд із цим, 64,9 % слідчих ОВС вказують на обов'язкове проведення СПЕ по тяжким насильницьким кримінальним правопорушенням для встановлення можливого стану сильного душевного хвилювання.

Домінування кримінальних проваджень за фактом посягання на життя та здоров'я особи видається нам цілком очевидним, адже статистика останніх років свідчить про значну розповсюдженість насильницьких кримінальних правопорушень, спрямованих на позбавлення життя чи спричинення тілесних ушкоджень людині. За даними МВС України, кількісні показники вчинення та розкриття цих злочинів такі: 2005 р. – 3315 вбивств (93,1 % – розкрито) та 5698 фактів заподіяння тілесних ушкоджень (82,5 %); 2006 р. – 3220 (93,3 %) та 5283 (87,6 %); 2007 – 2906 (93,7 %) та 5486 (88,8 %); 2008 р. – 2707 (93,1 %) та 5055 (91,4 %); 2009 р. – 2478 (76,4 %) та 4141 (89,1 %); 2010 р. – 2356 (76,2 %) та 3777 (94,6 %); 2011 р. – 2506 (78,3 %) та 3441 (93,9 %); 2012 р. – 2100 (86,7 %) та 3065 (77,8 %); 2013 р. – 2292 (93,4 %) та 3203 (94,8 %); 2014 р. 1343 (88,1 %) та 1995 (96,1 %) [3]. Отже, можна констатувати, що загалом у межах даної категорії кримінальних правопорушень спостерігається спад, особливо упродовж десяти років (2005–2014 рр.). На тлі загального зростання злочинності в державі чисельність насильницьких злочинів зменшилася, а динаміка є від'ємною. Кількість таких тяжких злочинів, як умисні вбивства і заподіяння

тілесних ушкоджень, має певну стабільність та серйозні несприятливі тенденції до розвитку.

На нашу думку, необхідно узагальнити та обґрунтувати юридико-психологічні засади СПЕ, а також внести зміни та доповнення до чинного законодавства щодо порядку призначення та провадження СПЕ. Передусім слід визначити обов'язкові підстави призначення СПЕ та особливості нормативно-правового врегулювання порядку призначення СПЕ в кримінальному процесі. Особливо ця позиція стосується розслідування кримінальних проваджень щодо тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, а також за фактами тяжких насильницьких правопорушень для встановлення можливого стану сильного душевного хвилювання, порушення емоційної, розумової чи мотиваційної сфери особистості.

Таким чином, особливості СПЕ правопорушників визначають необхідність проведення більш поглибленого дослідження. Водночас виникає потреба формування пропозицій щодо обов'язкових підстав призначення СПЕ та окреслення особливостей нормативно-правового врегулювання порядку призначення СПЕ у кримінальному процесі. З огляду на це можна сподіватися на ефективність захисту прав та законних інтересів учасників кримінально-процесуальної діяльності з особливими індивідуально-психологічними ознаками, вирішення завдань кримінального процесу та підвищення якості досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Коновалова В.О. Юридична психологія: Підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
2. Сыропятов О. Г. Судебная экспертиза психического здоровья (краткий курс) / О. Г. Сыропятов, Н. А. Дзеружинская. – К. : Наук. світ, 2005. – 156 с.
3. Стан та структура злочинності в Україні: Статистика МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control>.

Балабан Є.О., магістрантка
Інституту підготовки кадрів
Національної академії прокуратури
України

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРІВ

Прокурорська діяльність завжди привертала до себе увагу суспільства. Сьогодні до прокурорів висуваються нові підвищені вимоги – перед ними ставляться більш складні завдання, які потребують величезної напруги сил і готовності слідувати своєму професійному обов’язку. В кадровій політиці органів прокуратури останніх років відбувся ряд змін, що свідчать про зростання вимог до ділових якостей як претендентів на прокурорські посади, так і діючих прокурорських працівників [1, с.88].

Очевидно, що турбота про престиж професії, в першу чергу, завдання самих прокурорів, покликаних здійснювати наглядову та іншу діяльність безсторонньо і в точній відповідності з законом [4, с.58]. У цьому сенсі особливе значення мають корпоративні норми спрямовані на усунення сумнівів щодо належної прокурорської діяльності. Саме з даною метою був прийнятий Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури: затверджений наказом Генерального прокурора України від 28 листопада 2012 року № 123 (далі – Кодекс) [2]. Кодекс закріплює основоположні норми, яких повинні дотримуватись працівники прокуратури, зокрема в ньому закріплена норма щодо дотримання професійного спілкування в діяльності прокурорів.

Професійне спілкування працівників прокуратури регулюється такими нормативно-правовими актами як: Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК); Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [3]; Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури затверджений наказом Генерального

прокурора України від 28 листопада 2012 року № 123 [2]; Накази Генерального прокурора України.

Проте, нормативно-правову базу врегулювання даного питання не можна вважати досконалою. Положення, які зазначені у наведених нами нормативних актах в більшості випадків є загальними, вони не розкривають повністю сутності професійного спілкування в діяльності працівників прокуратури. Таким чином, нормативно-правове регулювання в даній сфері потребує удосконалення.

Найбільш повно, вимоги до професійного спілкування прокурорів у вітчизняній національній правовій системі закріплені в ст. 24 Кодексу [2]. Відповідно до даної статті працівник прокуратури повинен дотримуватися ділового стилю спілкування. На нашу думку, дане положення є занадто стислим. Відсутність конкретизації призводить до сприйняття зазначеної вимоги як звичайного лозунгу, а не чітко визначеної норми поведінки. Постає питання удосконалення даної норми, особливу увагу слід звернути на недоліки її викладення законодавцем.

По-перше, в Кодексі [2] використовується поняття «діловий стиль спілкування». Хоча більшість науковців виділяють такі стилі спілкування, як: авторитарний, ліберальний та демократичний. Ділове спілкування відносять до видів спілкування. Більш обґрунтовано вживати поняття «ділове спілкування». Однак, слід зазначити, що ділове спілкування завжди є професійним. Тому, на нашу думку, для кращого розуміння даної норми слід вживати поняття «професійне спілкування».

По-друге, відповідно до ст. 24 Кодексу [2] вимоги дотримання професійного спілкування висувуються лише при спілкуванні прокурора з іншим учасниками судочинства. Таким чином, відповідно до даної норми, вимоги дотримання професійного спілкування не поширюються на сторін процесу.

Наприклад, відповідно до ст. 3 КПК до інших учасників процесу відносяться: свідок, його адвокат, заявник, спеціаліст, експерт, перекладач, судовий розпорядник, статисти, секретар судового засідання, поняті. Згідно з п. 19 ст. 3 КПК сторони

кримінального провадження – з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники.

Отже, якщо виходити з буквального тлумачення даної норми, то у кримінальному провадженні вимоги професійного спілкування прокурора поширюються лише на інших учасників провадження, а сторони кримінального провадження знаходяться за межами дії зазначеної норми.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо до ст. 24 Кодексу [2] професійної етики та поведінки працівників прокуратури внести зміни та викласти її в наступній редакції:

“Стаття 24. Взаємовідносини з учасниками судочинства

У відносинах з учасниками судочинства працівник прокуратури повинен дотримуватися професійного спілкування, виявляти принциповість і витримку, під час судового розгляду має демонструвати коректність, неупередженість та повагу до учасників судового процесу, не може вступати у будь-які поза процесуальні стосунки з ними.

Працівник прокуратури не має права залишати поза увагою поведінку інших учасників процесу, включаючи головуєчого у судовому засіданні, яка суперечить закону, порушує права і свободи громадян, та повинен реагувати на ці прояви у порядку, передбаченому законодавством.

Він має уважно ставитися до гарантування права особи на захист, дотримання адвокатської таємниці, не повинен перешкоджати передбаченому законом спілкуванню підозрюваного та обвинуваченого з адвокатом”.

Список використаних джерел

1. Білоусова В. І. Професійно-особистісні (ділові) та морально-етичні вимоги до прокурора / Білоусова В. І. // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 88– 96.

2. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури від 28 листопада 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://chrn.gp.gov.ua/ua/normch.html?_m=publications&_t=rec&id=116519

3. Про прокуратуру: Закон України 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

4. Толочко О. Кодекс професійної поведінки (етики) прокурора: проблеми прийняття та впровадження / О. Толочко, С. Подкопась // Вісник прокуратури України. – 2006. – № 4. – С. 58 – 62.

Низкошапка М., старший психолог
відділення психологічного
забезпечення ВКЗ Національної
академії внутрішніх справ

ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Політична нестабільність, військові дії на Сході України потребують від служби психологічного забезпечення у вищих навчальних закладах МВС більшої ретельності та ґрунтовності у формуванні особистості курсанта – майбутнього фахівця у сфері правової діяльності.

Метою діяльності психолога у навчальному закладі є сприяння особистісному і професійному становленню курсанта. Основними напрямками роботи психолога є: психодіагностика, соціологічні опитування, психологічне консультування, психокорекція, психопрофілактична та просвітницька робота.

Психодіагностичні методики, які використовуються у роботі з курсантами, спрямовані на вивчення характерологічних особливостей та психоемоційних станів.

Психодіагностичне обстеження проводиться також на етапі визначення придатності кандидатів за своїми індивідуально-психологічними особливостями до навчання у навчальних закладах МВС. За результатами вивчення особових справ кандидатів на навчання, на мою думку, під час визначення психологічної готовності не достатня увага приділяється питанню прогнозу мотиваційної спрямованості до навчання і служби.

Соціологічні опитування проводяться з метою вдосконалення навчально-виховного процесу, оптимізації соціально-психологічного клімату в колективах, сприянню адаптації першокурсників, визначення курсантів з наявними лідерськими позиціями.

За результатами проведених психодіагностичних та соціологічних досліджень для керівництва навчального підрозділу, співробітників курсової ланки, відділення соціально-гуманітарної роботи готується інформація, що містить практичні рекомендації по вдосконаленню нагальних та актуальних питань навчально-виховного процесу.

Завдання **психологічного консультування** та **психокорекції** полягає у наданні психологічної допомоги з питань підвищення мотивації до навчання і служби, формуванні навичок гнучкої та безконфліктної поведінки, оцінювання і прогнозування власної діяльності, психоемоційної саморегуляції, прагнення до самовдосконалення, реалізації внутрішнього потенціалу.

Психопрофілактична робота спрямована на підвищення рівня адаптаційних можливостей курсантів, надання допомоги керівникам з питань зміцнення дисципліни та законності, здійснення заходів щодо оптимізації соціально-психологічного клімату в колективах, формування здорового способу життя [2]. Для досягнення даної мети також існує практика залучення до проведення психопрофілактичної роботи з особовим складом громадських організацій та медичних установ, які працюють з

молоддю з питань профілактики наркотичної, алкогольної залежності, куріння, зараження ВІЛ/СНІДом тощо.

В ході проведення психопрофілактичних заходів може визначатись коло осіб, які потребують першочергової психологічної допомоги у зв'язку з особливостями впливу на них стресогенних факторів службової і позаслужбової діяльності та навчально-виховного процесу[3].

Головним завданням **просвітницької діяльності** є підвищення психологічної культури курсантів, що проявляється у формуванні базисних соціально-етичних та професійних якостей. В ході здійснення психологічного супроводження навчально-виховного процесу особлива увага приділяється психологічній підготовці молодших командирів в «Школі молодших командирів», під час якої з курсантами обговорюються питання комунікативної культури, формування навичок здорового способу життя, профілактики адиктивної поведінки, способів вирішення конфліктних ситуацій, профілактики стресових станів, проявів професійної деформації.

В умовах сьогодення особливого значення набуває психологічна підготовка курсантів до професійного виконання службових обов'язків в екстремальних ситуаціях.

Для досягнення цієї мети, на мою думку, важливим є розробка інтерактивних занять з чітким алгоритмом дій та впровадження їх у практичну діяльність, спрямованих на розвиток і формування психологічної готовності курсантів до дії в екстремальних ситуаціях, а також розвитку професійно-важливих якостей, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу МВС України.

Список використаних джерел

1. Корж Є.М. Психологічне забезпечення навчально-виховного процесу. Актуальні питання психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 25 трав. 2012 р.). – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 260 с.

2. Іванова О.В., Москалюк Л.М., Корсун С.І. Юридична психологія: вступ до спеціальності. Мультимедійний навчальний посібник. Національна академія внутрішніх справ.

3. Положення про групу посиленої психологічної уваги в органах внутрішніх справ України та навчальних закладах МВС України (Наказ МВС України від 28.07.2004, № 842), п. 1.3.

Носенко О.В., старший викладач
кафедри філософії права та
юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ
кандидат філософських наук

АКСІОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН: УКРАЇНСЬКИЙ АКЦЕНТ

В сучасних умовах глобалізаційного розвитку однією з нових форм соціальної організації світу є масове суспільство, яке на відміну від інших історичних типів свого функціонування зазнає впливу стандартизації, вестернізації та об'єктивних процесів омасовлення принципів і технологій управління суспільним розвитком. На нашу думку, в такій ситуації паралельно відбувається й становлення громадянського суспільства, зокрема в Україні. Руйнування колишньої ціннісної основи і поява нових політичних ідеалів, які, повсякчас, корелюються економічними показниками, обумовлюють ситуацію в українському суспільстві, розколотому на клани, угруповання і невеличкі групи, позбавленому єдиної об'єднуючої платформи. Цей розкол – пряме породження ціннісної кризи. Тому, в даному випадку, доречно застосувати аксіологічний аналіз до проблем становлення якісно нового рівня життя українського суспільства в умовах масовізації соціуму.

Формування системи цінностей, ідеологічних концепцій, які закріплюються в тій чи іншій країні в якості обґрунтування цілей суспільного розвитку і засобів їх досягнення в умовах

суспільних трансформацій, є актуальною, науковою проблемою. Очевидним також є той факт, що системи цінностей, серед яких є і політична система цінностей, безпосередньо чи опосередковано пов'язані з якістю життя суспільства, тобто з благополуччям людини.

В контексті нашого дослідження заслуговує на увагу класифікація ціннісних систем, представлена українською дослідницею І. М'язовою, в якій виділяються наступні системи: “економічний порядок, політичний порядок, правовий порядок, моральний порядок, релігійний порядок, мистецький порядок, суспільний порядок, де порядок – це гармонійне співіснування загальнолюдських та локальних цінностей” [4, с. 156]. Обґрунтуванням мінливого характеру ієрархії цінностей може слугувати той факт, що порушення самого порядку – гармонії між локальними та загальнолюдськими цінностями – може призводити до зміни не тільки ієрархії цих систем, але й їх змісту. Питання в тому, чи може культурна національна, чи, навіть, регіональна цінність вступати в протиріччя із загальнолюдською, універсальною. В жодному суспільстві вбивство, насильство не оцінюється позитивно, але в кожній культурі існують свої межі терпимості цих явищ. Отже, якщо цінності визначають сенс існування індивіда, напрям його діяльності, то їх індивідуальний характер дає підстави стверджувати про існування неузгодженості із соціальними, загальнокультурними цінностями.

Доповнюються нагальні соціальні проблеми особливостями сучасної техногенної цивілізації, коли загострюється не стільки можливість розвитку науки, техніки, інформації, скільки наслідки їхнього впливу на природу, суспільство, людину, постає питання про виживання як людини, так і збереження світу в цілому. На нашу думку, це одна з основних глобальних проблем, що потребує переоцінки цінностей, нових аспектів відповідальності людей не лише за дійсність, а і за майбутнє людства. Як зазначає відомий дослідник Е.Гелнер, відбувається розбудова “анонімного, індивідуалістичного, масового суспільства, позбавленого жорстких внутрішніх бар'єрів, у якому переважає відносно

рівний доступ до високої культури, до норм якої всі долучаються самостійно, через письменність, без посередництва привілейованих фахівців” [2, с. 296].

У системі соціокультурних засад стабільного і безпечного розвитку суспільства важливе місце належить цінностям політичного життя будь-якого соціуму. У сфері політики вирішуються питання управління суспільством на принципах, що відображають ті або інші політичні ідеали і цінності. Завдання забезпечення безпеки особи, суспільства, держави, регіону та людства є одним з найактуальніших у політиці і виконання його багато в чому визначається ціннісними основами, на які орієнтуються політичні сили і воля народу.

В діалектиці історичного поступу суспільна довіра, в тому числі й довіра до влади як прояв дієвості соціального капіталу, є одночасно і причиною, і наслідком, і запорукою успіху нормального функціонування як економіки, так і соціальних аспектів життя. Альтернативою встановлення в країні законності й порядку, обстановки суспільної довіри може бути лише анархічна і безплідна “війна всіх проти всіх”, яка виснажує життєвий потенціал, поглиблює розкол між регіонами, провокує стихію формальних претензій одних груп політиків до інших, що доводить до “сутяжницького абсурду” й правового хаосу. А це веде врешті-решт до суспільного паралічу.

Список використаних джерел

1. Бурдьє Пьер. Социальное пространство: поля и практики: Пер. с фр. / Н.А. Шматко (сост., общ. ред. пер., послесл.). — М. : Институт экспериментальной социологии, 2005. — 576с. — (Серия "Gallicinium"). — Библиогр.: с. 575-576.

2. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. / Е. Гелнер; [пер. з англ.] — К. : Таксон, 2003. — 300 с.

3. Коулман Д. Капитал социальный и человеческий / Джеймс Коулман // Общественные науки и современность. — 2001. — № 3. — С. 121 — 139.

4. М'язова І.Ю. Ієрархія соціальних та індивідуальних цінностей в контексті міжкультурної комунікації / І. М'язова //

Науковий вісник Чернівецького університету. – 2006. – Вип. 309–310. – С. 155–158.

5. Солодовников Сергей Юрьевич, Кузьмицкая Т. В., Раков Андрей Андреевич, Раков Ю. А., Рогатко Д. А.. Демографический потенциал, человеческий и социальный капитал в условиях глобализации / НАН Беларуси; Институт экономики {Минск}; Центр системного анализа и стратегических исследований НАН Беларуси. — Минск : Право и экономика, 2006. — 388с. — Библиогр.: с. 369-386.

Біленко М.О., слухач
навчально-наукового інституту
заочного навчання Національної
академії внутрішніх справ

ШЛЯХИ РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ НЕВРОТИЧНИХ СТАНІВ СЕРЕД ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОВС

Особливістю невротичного синдрому є неглибокий рівень розладів, що включають лише астенічні та афективні симптоми, а також власне невротичні. До останніх належать порушення obsesивного, фобічного, істеричного та іпохондричного характеру. Специфічною є присутність свідомості хвороби, критичне ставлення до неї без грубих порушень пізнання навколишнього зі значними соматовегетативними проявами. У структурі невротичних синдромів немає маячних ідей, галюцинацій, слабоумства, маніакального стану, ступору, збудження. Таким чином, невротичний стан кваліфікується як прикордонне психічне порушення, яке знаходиться на межі між нормою та патологією.

Фази розвитку невротичних станів характеризуються основною ознакою - нездатністю людини дати адекватну оцінку своєї діяльності. Відповідно до цього, визначається кваліфікаційний рівень спеціаліста, який буде займатися процесом стабілізації психічних процесів. В першому випадку –

це лікар-психіатр, в останньому – достатньо допомоги психолога.

Аналіз літературних джерел з патопсихології, невропатології та клінічної психології, дозволив узагальнити досвід класифікації невротичних станів, і виділити 4 основні синдроми, які можуть формуватися як окремі реакції, так і бути ознаками неврозів та психозів. До них належать: неврастенічний, obsесивно-фобічний, істеричний та психопатичний синдроми. Крім цього, окремої уваги вимагають соматовегетативні невротичні реакції.

До загальних принципів лікування невротичних станів належать: усунення емоційних порушень, типових для невротичного рівня ураження (емоційної лабільності, роздратування, напруги, депресії); лікування проявів астенії, подолання фізичної та розумової недостатності; корекція особливостей особистості; корекція порушень поведінки; усунення негативних зовнішніх чинників або їх мінімізація; розвиток стреспротекторних властивостей; оволодіння способами психологічного захисту; виявлення та усунення супутних соматичних порушень.

Специфіка діяльності ОВС визначається рядом негативних психологічних факторів, які можуть деструктивно впливати на структуру особистості. Невротичні стани являють собою наслідок тривалих, постійних негативних переживань. Основна причина прояву невротичних станів - це ситуація конфлікту. Систематичне відчуття психоемоційного напруження, незадоволення основних потреб та висока дезадаптація породжують у працівників ОВС відчуття фрустрації та стресу. Саме тому важливого значення набувають напрямки роботи з психологічного та медичного відбору кандидатів на службу або навчання, а також психологічне супроводження процесу виконання службових обов'язків працівниками. Особливу увагу необхідно приділяти тим підрозділам, які часто перебувають в екстремальних ситуаціях, взаємодіють з криміналізованими та маргінальними групами та використовують зброю.

Емпіричне дослідження проявів невротичних станів працівників ОВС проводилося на вибірці, яка складалась із 60 осіб чоловічої статі зі стажем роботи від 5 років. Метою практичної роботи, є визначення індивідуально-психологічних рис, які сприяють формуванню невротичних станів особистості. Для цього, були використані такі психодіагностичні методики, як: стандартизований опитувальник виявлення невротичності А.Кокошкаррової та тест Кеттелла 16-PF.

Результати методики А. Кокошкаррової показали, що в усіх респондентів немає прояву невротичного розладу, однак, у переважної більшості, сформовані тенденції до їх виникнення. Можна зробити висновок, про нормальне функціонування системи профвідбору та супроводження професійної діяльності працівників ОВС.

Найбільша кількість респондентів, у яких була зафіксована схильність до формування невротичного розладу, відповідає значенням таких шкал: вегетативні розлади, деперсоналізація та дереалізації. На другому місці стоїть показник готовності до формування іпохондрії. Однаковим був результат для значень за шкалами неврастенії та істерії, а вираженість прояву психастенії та депресії стоять на останньому місці.

Кореляційний аналіз між значеннями результатів за методиками А. Кокошкаррової та Р. Кеттелла, дозволив встановити залежність між рівнем прояву невротичного симптомокомплексу та індивідуальним профілем особистості. На основі цих даних, можливою є розробка методичних рекомендацій по вдосконаленню процесу профілактики, діагностування та надання психологічної допомоги .

Для зниження рівня прояву симптомокомплексу неврастенії у працівників ОВС, необхідно розвивати доброзичливе ставлення людини до інших, відкритість, мотивацію на якісне виконання службових обов'язків та впевненість в собі. В основі невротичної тривожності (психастенії) лежить комплекс проблем пов'язаний з оціночними судженнями людини, її самооцінкою та емоційна нестабільність. Особливої уваги вимагають працівники з проявом істеричної

акцентуації. Зашкалювання значень за даним фактором може призводити до розвитку істеричного неврозу. В цьому випадку необхідно відслідковувати динаміку формування взаємодії з колегами та стратегії вирішення конфліктних ситуацій. Робота з патологічною іпохондрією для психолога є найскладнішою і вимагає уваги до рівня домагань та формування позитивної установки виходу з кризових станів. Депресивні настрої працівників ОВС можна передбачати шляхом розширення кола взаємодії людини, її інтересів, пошуку нових напрямків реалізації. При констатації симптомів деперсоналізації та дереалізації необхідно звернути увагу на якість адаптації людини до умов службової діяльності та трудового колективу.

Горбатенко В., психолог відділення
психологічного забезпечення відділу
кадрового забезпечення Національної
академії внутрішніх справ

НАРКОТИЗАЦІЯ У СУСПІЛЬСТВІ, ЇЇ ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Реальність сьогодення у вигляді вживання психоактивних речовин та наркотизація деяких прошарків громадян є беззаперечно суспільно небезпечним явищем. Наркотичні психоактивні речовини погіршують психологічне здоров'я людей, провокуючи на суспільно небезпечну поведінку. На сторінках медичної та кримінологічної літератури про підвищено згубний і незворотній вплив наркотику на людину все частіше говорять такі спеціалісти, як Габиані А.А., Ахмедов Г.Д., Кадиров М.М., Дідковська С.П., Фесенко Е.В., Гарницький С.П. та інші [1, с.15].

Різкий приріст адиктивних форм поведінки (наркоманії) і пов'язана з цим злочинність в Україні набувають все більш значних масштабів, зростає їх руйнівний вплив на життєдіяльність українського суспільства. За статистичними

даними Управління зв'язків з громадськістю МВС України, на кінець 2013 року в Україні тільки на офіційному обліку перебуває майже 92,5 тисячі споживачів наркотиків, а серед них – майже 540 неповнолітніх. За різними оцінками, кількість наркоманів в Україні становить від 500 тис. до одного мільйона, це 2-3% від загальної кількості населення. Згідно офіційної статистики Міністерства внутрішніх справ України, на 10 тисяч населення припадає 33 наркомана. В Україні за різними даними на обліку в медичних установах України знаходиться 72 тис. таких людей, на обліку в органах внутрішніх справ 154 тисячі [2].

Практика підтверджує, що одурманення у вигляді вживання наркотиків найбільш суспільно небезпечне. Про їх підвищено згубний і незворотній вплив на людину все частіше говориться на сторінках не тільки медичної, а й кримінологічної літератури [1]. Серед злочинців до і під час відбування покарання під впливом наркотичної залежності формуються вражаючі форми неприйняття морально-правових норм суспільної поведінки, стимулюється підвищена агресивність.

Доцільно зробити висновок, що кримінологічне, кримінально-правове поняття наркотичної залежності неможна відривати від поняття медичного, тому що медичний критерій, за справедливим визнанням більшості дослідників, має базисний характер. Це обумовлено, насамперед, тим, що наркотизм у сучасному розумінні – сфера наркологічного захворювання [4, с.32].

Наркоман, будучи хворою людиною, насамперед є об'єктом спеціальної уваги органів охорони здоров'я. У той же час наркоман, який порушує діюче кримінальне законодавство у зв'язку зі своєю суспільно-небезпечною поведінкою, обумовленою наркотичним станом, з участю в наркобізнесі чи в іншій протиправній діяльності, зрештою стає наркоманом – злочинцем [5, с.4-5]. Саме тому, на нашу думку таку поведінку, в залежності від рівня суспільної небезпеки все ж таки доцільно розглядати як поведінку асоціальну, таку що виходить за рамки

поняття «норма», а в деяких випадках, як адміністративне або навіть кримінальне правопорушення.

Реакцією організму на психоактивну речовину, є стан патологічного сп'яніння, яке представляє собою психічне захворювання. В цілому поведінку наркозалежного можна охарактеризувати як суспільно небезпечну та агресивну. Демонстративні дії часто являють собою маніфестацію прихованих і не до кінця усвідомлених рис особистості, таких як схильність до агресії, що в результаті призводить до криміногенної поведінки.

Але це стосується не усіх, механізми, що зумовлюють вчинки людини, тісно пов'язані з рисами його характеру. Однак не всі знають, що в основі більшості скоєних ними вчинків лежить їх емоційна незрілість. Численні дослідження також показали, що порушення поведінки (у тому числі і асоціальна поведінка) і виражена агресивність в дитинстві корелюють з алкоголізмом в період дорослості. На процес дорослішання особистості впливають у рівній мірі, як внутрішні, так і зовнішні фактори, абсолютно не залежні від самої особистості. Незрілі особистості мають значно більше проблем з подоланням різноманітних життєвих труднощів, ніж інші люди.

Підводячи підсумок можемо стверджувати, що важливо встановити концептуальні причини адиктивної криміногенності. Адже не помічаючи це явище, суспільство, також вперто відмовляється помічати прямий причинно-наслідковий зв'язок адиктивної поведінки з правопорушеннями і злочинами. Такі дослідження безумовно сприятимуть створенню найбільш ефективних можливостей для їх первинної профілактики, створення реабілітаційних програм, залучення громадських організацій, соціальних служб. Насамперед це важливо на тлі розвитку нашої країни. Європейська держава зобов'язана мати здорове, криміногенно-чисте, демократичне суспільство.

Список використаних джерел

1. Наркотизм и преступность. – Киев, 1994; Габиани А.А. На краю пропасти: наркомания и наркоманы. – М., 1990;

Ахмедов Г.Д., Кадыров М.М. Наркомания: преступность, ответственность. – Ташкент, 1989; Дидковская С.П., Фесенко Е.В., Гарницкий С.П. Наркомания: уголовно-правовые и медицинские проблемы. – Киев, 1989.

2. <http://www.schoollife.org.ua/вітчизняна-наркостатистика/>

3. <http://nc-nasihatplus.com.ua/narkostatistika-ukrainy-neuteshitelna.html>

4. Дунаевский В.В., Стяжкин В.Д. Наркомании и токсикомани. – Л., 1990. – С.104.

5. Личко А.Е., Битненский В.С. Подростковая наркология. – Л., 1991. – С.287.

Гуйван О.О., викладач
Вінницького вищого професійного
училища ДДСО при МВС України

ЗНАЧУЩІСТЬ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СОГ

На сьогоднішній день, у контексті постійного реформування ОВС, як найчисельніша (на сьогодні загальна чисельність складає 245000 осіб) [1] дана правоохоронна організація протидії злочинності, яка діє на території всієї України, має суттєві проблеми щодо організації діяльності своїх формувань.

Особливості професійної діяльності її суб'єктів, тобто учасників, що залучаються до складу СОГ, потребують подальшого вдосконалення, орієнтованого передусім на оптимізацію, правове регламентування та підвищення ефективності роботи СОГ. Відповідно до розглянутого вище, було з'ясовано, що СОГ має два основні компоненти своєї діяльності. Першим є правовий (юридичний) компонент. Він реалізується тому, що СОГ є розповсюдженим організаційним формуванням ОВС України, діяльність яких базується на нормативно-правових актах держави, її учасники наділені

правовими повноваженнями та відповідальністю. Наступним компонентом є психологічний складник юридичної діяльності СОГ. Він безпосередньо пов'язаний із тим, що її учасники взаємодіють між собою, впливають одне на одного, а також спільно реалізують поставлені завдання з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Командна робота СОГ спрямована на досягнення цілей юридичної діяльності, а саме необхідності забезпечення умов для функціонування правової держави та нормальної життєдіяльності (безпеки життя та здоров'я, прав власності) кожного конкретного громадянина та держави загалом. При цьому психологічні процеси відбуваються як всередині вказаної команди, так і між нею та об'єктами юридичної діяльності, тобто особами, які порушують правові норми або володіють інформацією, вагомою для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, і їхньої профілактики. [4]

Безумовно, значна відповідальність покладатиметься саме на слідчого, як на особу, наділену процесуальними повноваженнями. Тому керівництво групою повинно здійснюватися за такими положеннями: а) колегіальне розслідування провадження поєднане з особистою відповідальністю керівника СГ(СОГ) за хід розслідування та прийняття стосовно неї рішення в цілому; б) обов'язкове виконання слідчими групи письмових вказівок, доручень керівника цієї СГ(СОГ).

Якщо розслідування потребує проведення інтенсивних та тривалих гласних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій і ведеться «по гарячих слідах», то ініціативу щодо створення СОГ повинен мати і слідчий, який здійснює це провадження (до моменту створення СОГ). А коли на розгляді у слідчого перебувають матеріали про приховані злочинні діяння, то ініціатива щодо створення СОГ повинна належати лише цьому слідчому, у той час як затверджуватися постановою начальника слідчого підрозділу або прокурора та наказом керівника органу внутрішніх справ. [2]

Своєчасність створення СГ(СОГ) залежить і від своєчасності надання керівниками правоохоронних відомств

відповідної вказівки, розпорядження, наказу начальникам оперативного та слідчого підрозділу про створення групи. Таке розпорядження має містити в собі, крім вказівки керівнику слідчого підрозділу про створення СГ, ще й завдання керівникам інших підрозділів про оперативне, криміналістичне, технічне, фінансове забезпечення діяльності групи, якщо цього потребують обставини вчиненого правопорушення або ж конкретного провадження[3].

З моменту призначення слідчого керівником СГ(СОГ) він стосовно слідчих групи повинен автоматично наділятися процесуальними повноваженнями, відповідними повноваженням начальника слідчого підрозділу, а відносно працівників оперативних підрозділів – адміністративними повноваженнями.

Отже, неприпустимим є подвійне підпорядкування слідчих та працівників оперативних підрозділів і начальникові слідчого підрозділу, і начальникові ОВС.

Список використаних джерел

1. Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 10.01.2002 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2925-14>

2. Федченко В. М. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою : правові та організаційні засади: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / В. М. Федченко. – К., 2004. – 250 с.

3. Федченко В. М. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові та організаційні засади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес, криміналістика оперативно-розшукова діяльність» / В. М. Федченко. – К. : НАВСУ, 2004. – 23 с.

4. Щекин Г. В. Лидерство и руководство / Г. В. Щекин // Основы психологических знаний. – 1999. - №5 – С. 117 – 121.

Гуленко О., психолог відділення
психологічного забезпечення
відділу кадрового забезпечення
Національної академії внутрішніх
справ

ПРОЯВИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ТА ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА

Синдром емоційного вигорання (СЕВ) – це специфічний вид професійної деформації осіб, вимушених під час виконання своїх обов'язків тісно спілкуватися з людьми.

Це вироблений людиною механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій у відповідь на певні психотравмуючі дії. СЕВ характерний тільки представникам комунікативних професій, професій типу «людина-людина».

Вперше комплекс особливих психічних проблем, що виникають у людини у зв'язку з її професійною діяльністю, був описаний Х. Фройденбергером у 1974 році. Він спостерігав їх у фахівців так званих допомагаючих професій, у людей, які з повною самовіддачею та великим піднесенням працювали в громадських організаціях.

Після декількох місяців такої добровільної діяльності у цих людей спостерігався цілий ряд характерних симптомів, а саме: зниження настрою, виснаження, дратівливість, цинізм та інші. По контрасту з початковим «емоційним горінням» такі симптоми Х. Фройденбергер назвав «емоційним вигоранням».

Все ж таки *синдром емоційного вигорання* все ще належить до мало вивчених феноменів особистісної деформації та являє собою багатоаспектний конструкт, набір негативних психологічних переживань, пов'язаних із тривалими й інтенсивними міжособистісними взаємодіями з високою емоційною насиченістю або когнітивною (поведінковою) складністю.

Тобто, ключову роль в виникненні синдрому «емоційного вигорання» відіграють емоційно ускладнені або напружені стосунки в системі «людина-людина».

Існують три фази розвитку синдрому емоційного вигорання, аналізуючи які можна дійти висновку, що надмірна залежність від роботи призводить до повного відчаю. В разі невідповідності власного внеску та отриманим і очікуваним заохоченням проявляються перші симптоми «вигорання».

I. Фаза напруги. Нервова (тривожна) напруга є «запускаючим» механізмом формування синдрому вигорання. Тривожна напруга включає в себе декілька симптомів, а саме: симптом «переживання психотравмуючих обставин». Симптом «незадоволеності собою». Симптом «загнаності в клітку». Симптом «тривоги та депресії».

II. Фаза резистенції. Людина усвідомлено або не усвідомлено прагне психологічного комфорту і починає захищатися, щоб знизити тиск зовнішніх обставин. Такий психологічний захист може проявлятися наступними симптомами: симптом «неадекватного вибіркового емоційного реагування». Симптом «емоційно-моральної дезорієнтації». Симптом «розширення сфери економії емоцій».

III. Фаза виснаження. В цей період відбувається більш менш виражене падіння загального енергетичного тону та послаблення нервової системи. Емоційний захист в формі «вигорання» стає вже атрибутом особистості: симптом «емоційного дефіциту». Симптом «емоційної відстороненості». Симптом «особистісної відстороненості або деперсоналізації». Симптом «психосоматичних та психовегетативних порушень».

Чинники, що сприяють виникненню синдрому емоційного вигорання, можна об'єднати у дві групи: зовнішні та внутрішні.

Аналогічно можна інтегрувати ресурси протидії емоційному вигоранню. Зовнішні (соціальні) ресурси протидії емоційному вигоранню: надання допомоги на організаційному рівні (технології, які використовуються керівниками в організаціях); надання допомоги на особистому рівні (технології, які використовуються психологами-консультантами).

Внутрішні (особистісні) ресурси протидії емоційному вигоранню: фізіологічний рівень – є базовим, до нього відноситься все що біологічно закладено в людині. Це тип нервової системи (слабкість, сила, стійкість та ін.), стать, вік, стан здоров'я, способи реагування організму на стрес; психологічний рівень – нараховує 3 підгрупи: когнітивна (поведінкова) протидія, соціальний рівень, духовний рівень.

Список використаної літератури

1. Водопьянова Н.Е., Старченкова Е.С., Синдром выгорания: диагностика и профилактика. – СПб.: Питер, 2005. – 336 с.
2. Малец Л. Внимание: «выгорание» // Персонал. – 2000. – С.99-102.
3. Психология менеджмента: Учебник для вузов/ Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб.: Питер, 2004. – 639 с.
4. Бойко В.В. Энергия эмоций. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2004.
5. Хорошкина Е. Профессиональное выгорание специалистов// Отдел кадров. – 2005. –№ 5.

Захаренко Л., старший психолог
відділення психологічного забезпечення
відділу кадрового забезпечення
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОСТІ У МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ КУРСАНТІВ

Агресивна взаємодія є однією із деструктивних форм міжособистісної взаємодії.

Науковець О.Г. Шестакова (2011) розглядає агресивність як цілісне багатокomпонентне відносно стійке утворення, яке має подвійну природу:

1) позитивна агресивність (готовність активно і наполегливо захищати свої інтереси, впевненість у собі, схильність до активного самовираження і самореалізації);

2) негативна агресивність (вербальна агресія, негативізм, фізична агресія, непрямая агресія) [1].

Психометрично рівень агресивності вимірюється.

Дослідження особливостей проявів негативної агресивності у міжособистісному спілкуванні курсантів є метою нашого дослідження.

Вибірку склали курсанти двох навчальних груп у кількості 40 осіб чоловічої статі, що навчаються на 2 курсі Національної академії внутрішніх справ за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

У дослідженні використовувалися психодіагностичні методики «Діагностика показників і форм агресії» А. Басса і А. Дарки (адаптація К.А. Осницького), «Діагностика міжособистісних відносин» (Т. Лірі).

Відповідно до отриманих даних за методикою «Діагностика показників і форм агресії» такі показники негативної агресивності курсантів як негативізм ($3,03 \pm 1,53$) і фізична агресія ($5,85 \pm 1,92$) завищені, решта показників – у межах норми. Отриманий показник рівня агресивної мотивації ($14,60 \pm 3,76$), що більший за показник загального індексу агресивності ($5,15 \pm 1,49$), свідчить про наявний потенціал агресії ($t=18,395$; $p=0,000$): для поведінки курсантів характерний певний рівень наступальних (агресивних) тенденцій як вияву власної активності.

Відповідно до встановлених меж агресивної мотивації курсанти були поділені на три групи: із низьким (11 осіб), середнім (22 особи), високим рівнями (7 осіб).

Згідно з отриманими результатами за методикою «Діагностика міжособистісних відносин» курсанти найчастіше обирають такі типи міжособистісних відносин з оточуючими як владно-лідеруючий, співробітничуючий-конвенціональний, а також покірно-сором'язливий (курсанти із високим рівнем

агресивної мотивації), пряомолінійно-агресивний (курсанти із середнім та низьким рівнями агресивної мотивації).

Міжособистісна взаємодія більшості курсантів із високим рівнем агресивної мотивації із оточуючими має низьку ($M_o=3$) та помірну ($M_o=6$) емоційну вираженість, курсантів із середнім та низьким рівнями агресивної мотивації – помірну емоційну вираженість ($M_o=7-8$). Це свідчить про адаптивність їх міжособистісної взаємодії курсантів, прагнення до лідерства і домінування, схильність до співпраці, впевненість у собі, а також поступливість (особи із високим рівнем агресивної мотивації) і наполегливість (особи із середнім та низьким рівнями агресивної мотивації).

Для міжособистісного спілкування курсантів, які обирають владно-лідеруючий тип міжособистісної поведінки, що має інтенсивне емоційне забарвлення, характерне прагнення до владності (особи із високим рівнем агресивної мотивації) чи прагнення до надмірної владності (курсанти із середнім і низьким рівнями агресивної мотивації).

Встановлено, що із зростанням рівня агресивної мотивації курсантів прямо зростають показники непрямої агресії (агресія без нацнаправленості чи агресія, непрямо спрямована через іншу людину).

Курсанти схильні виражати негативну агресивність (крім негативізму) у таких типах побудови міжособистісних стосунків з оточуючими як владно-лідеруючий, співробітничуючий-конвенціональний, залежно-слухняний.

Із зростанням залежності чи дружелюбності у міжособистісних взаємостосунках курсантів із високим рівнем агресивної мотивації зменшуються показники непрямо спрямованої агресії та агресії без нацнаправленості. Зростання рівня емоційної вираженості співробітничуючого-конвенціонального типу міжособистісних відносин даних курсантів прямо призводить до збільшення показника фізичної агресії.

Курсанти із середнім рівнем агресивності, які проявляють владність при владно-лідуючому типі побудови міжособистісних відносин, схильні до вираження непрямой агресії.

Зменшення емоційної виразності міжособистісних відносин курсантів із низьким рівнем агресивної мотивації при співробітничуючому-конвенціональному типі побудови міжособистісних відносин значно збільшує вірогідність проявів вербальної агресії.

Список використаних джерел

1. Шестакова Е.Г. Агрессивность в структуре личности : интегративный подход / автореф. на соиск. наук. степени канд пс. наук : спец. 19.00.01 «общая психология, психология личности, история психологи» / Е.Г. Шестакова. – Пермь, 2011. – 22 с.

Зозуля П.В., слухач магістратури
юридичного факультету Запорізького
національного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ

Право громадян на участь в управлінні державними справами, вільно обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування закріплене у 38 статті Конституції України, а ст.24 Основного Закону проголошує рівність прав чоловіків та жінок, яка, зокрема, забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній діяльності. Однак, кількість жінок, що мають реальну можливість участі в управлінні справами держави є мізерною, тому, метою даної роботи є аналіз причин, які перешкоджають жінкам брати участі у політичному житті суспільства.

Перш за все, слід проаналізувати стан дотримання гендерного паритету в органах державної влади України. У Верховній Раді України VIII-го скликання налічується 422 народні депутати, серед яких 51 жінка, що відповідно складає 12% від загальної кількості народних обранців. І це попри те, що у 2013 році Закон України «Про політичні партії» було доповнено нормою щодо 30-відсоткового представництва жінок у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі. Однак, слід зазначити, що такі показники є найвищими за всю історію незалежності Української держави. Заслужує на увагу також той факт, що вперше заступником Голови Верховної Ради України стала жінка, а жінки-депутатки очолили шість комітетів нового парламенту. Згідно зі Звітом з глобального гендерного розриву 2014 року (The Global Gender Gap Report), за комплексним індексом гендерного розриву в 2014 році Україна займає 56-те місце у світі, за дотриманням політичних прав жінок – 105-те. Індекс гендерного розриву в політичних повноваженнях в Україні – 0,101 (де 0 – це повна нерівність чоловіків і жінок, 1 – цілковита рівність). Серед 142 країн за кількістю жінок у парламенті Україна посідає 118-те місце [1]. Представництво жінок у Кабінеті Міністрів також є незначним – з 20 міністрів кабінету лише двоє жінок. У конституційному суді України із 17 суддів лише одна жінка.

Причин недостатньої участі жінок у політиці можна назвати досить багато. Усі вони пов'язані між собою і ґрунтуються на усталеному сприйнятті жінки в українському суспільстві. Традиційно основною роллю жінки завжди виступало продовження роду, материнство та пов'язане з цим виховання дітей, облаштування побуту, турбота про чоловіка тощо. Із плином часу жінки набували все більше прав, а тому і коло їх соціальних ролей та можливостей для самореалізації зростало, однак, у суспільній свідомості досить міцно закріпилися певні уявлення про роль та місце чоловіків та жінок у суспільстві – гендерні стереотипи.

У науці прийнято розподіляти гендерні стереотипи на три основні групи:

1) стереотипи маскулінності-фемінності, тобто уявлення про притаманні чоловікам та жінкам різні психічні, поведінкові, соматичні риси;

2) стереотипи, пов'язані із змістом праці;

3) стереотипи, що пов'язані із розподілом сімейних та професійних ролей.

Кожна група стереотипів так чи інакше прослідковується в контексті співвідношення «жінка-політика», оскільки пануючою є думка про те, що політика є суто чоловічою справою. Якщо говорити про стереотипи маскулінності-фемінності, то жінкам найчастіше приписують такі «суто жіночі» риси характеру як нелогічність, гіперемоційність та гіперчутливість, сентиментальність, наївність тощо. Однак, жінкам також притаманна спокійність, терпеливість, виваженість у прийнятті рішень, чого іноді бракує чоловікам-політикам. Щодо другої групи стереотипів, то традиційною для жінки вважається обслуговуюча, виконавча, некваліфікована праця, а для чоловіків – управлінська, творча тощо. Такий розподіл важко назвати справедливим, враховуючи також той факт, що навіть за виконання однакового обсягу аналогічної роботи жінки в середньому отримують менше грошей. Аналіз третьої групи стереотипів дозволяє зробити висновок про притаманність жінкам в більшості своїй сімейних ролей – дружини та матері, а чоловікам – професійних.

Для більш активного просування жінок у політичне життя і залучення їх до прийняття важливих політичних рішень необхідно змінювати, а іноді й викорінювати пануючі суспільні стереотипи, в тому числі і гендерні. Цей процес є досить складним та довготривалим та потребує зусиль як з боку держави, так і з боку громадськості. Основними кроками на шляху вирішення даної проблеми має стати вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, перегляд існуючих принципів та стандартів

освіти на предмет адекватності відображення соціальних ролей жінки та чоловіка, оскільки гендерні стереотипи закладаються ще у дитсадках та школах, захист інформаційного простору від даних дискримінаційного характеру, стимулювання жінок до участі у політиці, підтримка жінок-політиків нового покоління, а також тісна співпраця із чоловіками-політиками щодо необхідності залучення жінок та передачі їм необхідного досвіду.

Список використаних джерел

1. The Global Gender Gap Report 2014[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/>.

Краснова К.В., слухач магістратури
юридичного факультету Запорізького
національного університету

ЖІНКИ НІМЕЧЧИНИ В БОРОТЬБІ ЗА РІВНІ ПРАВА

Витоки розуміння державою вагомості особистої цінності кожної особи в контексті рівності прав та обов'язків жінок і чоловіків в усіх сферах життя, слід шукати в 50-80-х рр. XX ст. Проблема розмежування прав жінок і чоловіків у юридичній думці викликала появу низки термінів, а саме «жіночі студії», «фемінізм», «емансипація» та ін. в США, Німеччині та Нідерландах. Зазначені терміни відображали розмежування ролі, місця жінки в громадянському суспільстві, теоретичне і практичне обґрунтування гендерної рівності. У свою чергу, Німеччина впродовж десяти останніх років виступає яскравим прикладом країни яка підтримує рівноправ'я жінок і чоловіків та практичний досвід якої, у цьому питанні, може стати вагомим базисом для інших Європейських країн.

Дослідження питання прав людини займає чільне місце у колі наукових інтересів сучасних українських і зарубіжних

учених. Методологічним підґрунтям аналізу слугуватимуть наукові доробки таких вчених як: О. Бажан, Л. Борисова, А. Будафенк, В. Солошенко, Г. Малкін та інші.

Свого часу висунув слушну думку науковець Г. Ле Бон. Так, зокрема вчений зазначив, що чоловіки та жінки можуть мати спільні інтереси, спільні почуття, але ніколи - однакові асоціації ідей. Чимало представників «сильної статі» воліють прикриватися гендерними стереотипами та роздмухувати розбіжності, аніж шукати шляхи порозуміння та рівності. Отож жінкам нічого не залишається, як виборювати свої права, задекларовані в чинному законодавстві [1].

Як відомо, перші літературні здобутки в розрізі фемінізму в Німеччині датуються 1792 роком, саме в цей період вийшла в світ доволі скандальна книга, Т. Готтліба фон Гіппеля «Про поліпшення громадянського становища жінки». Книга викликала численні негативні публікації в ЗМІ, газети та виступи представників держави та громадськості, в більшості були пронизані певною державною політикою того часу, яка розглядала жінку як об'єкт материнства, турботи і любові.

Перші жіночі хвилі незадоволення виникли в 1848р, причиною яких була відсутність виборчого права для жінок. Історія визнання цього права за представницями слабкої статі в Німеччині, тісно пов'язана з історією функціонування політичних партій в країні. Зокрема в період роботи єдиної керівної Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини, яка підтримувала диктаторський режим під чітким керівництвом Адольфа Гітлера, виборче право за жінками було скасовано і відновилося лише після завершення Другої Світової війни в 1949 році. Боротьба за рівноправність в усіх сферах життя в Німеччині не стихає і сьогодні.

Саме емансипація прекрасної половини людства спричиняє те, що у Німеччині все менше і менше народжується дітей. Основний фактор - жінки відкладають народжування «на потім», а іноді «потім» стає ще пізніше або й взагалі, як кажуть німці «zu spat» (запізно). Воно й зрозуміло, що багато жінок

хочуть спочатку вирішити питання кар'єри, а потім присвятити себе материнству [2].

Заслугує уваги аналіз окремих досліджень гендеру в організації, що був здійснений науковцем М. Ткаличем. Вчений зазначає, що дискримінація в сфері праці багато в чому обумовлена проблемами стереотипів та сексизму. Унаслідок диференційної соціалізації, отриманої жінками й чоловіками, вони реалізують себе в різних видах професійної діяльності. Однак, сама по собі соціалізація не спроможна пояснити, яким чином виник сегрегований за статевою ознакою ринок праці, чому кожна стаття має обирати певні види занять і чому розподіл професій за статтю змінюється певним чином з плином часу [4, с. 47].

Вагомим внеском в підтримці рівноваги правового статусу жінки на ринку праці і з метою ліквідації дискримінації був офіційно закладений 06 березня 2015 року шляхом прийняття Закону ФРН «Закон про рівноправну участь жінок і чоловіків на керівних позиціях у приватному і громадському секторах». Даний закон передбачає для публічних приватних компаній, державних корпорацій та Європейських компаній, з кількістю співробітників понад 2 тис. осіб призначається квота, за якою жінки повинні обіймати в раді директорів або «в іншому відповідальному органі» не менше 30% від загального числа керівників. Квота набирає чинності з 1 січня 2016 року [3].

Таким чином, цей компроміс може слугувати поштовхом до збалансування кількісних показників зайнятості жінок на керівних посадах. Слід погодитися, що на зрівняння обсягу прав жінок і чоловіків потрібні десятиліття клопітної роботи державних органів та держави в цілому, але так чи інакше, можна говорити, що прогрес є у залученні більшої кількості жінок до роботи, у свою чергу, ця тенденція знайшла свою підтримку в державній політиці Німеччини.

Список використаних джерел

1. Борисова Л. Права жінок: Крізь терни до політики / Л. Борисова // - [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.civicua.org/library/view.html?topic=1563121>;

2. Будафенко А. Куди веде жіноча емансипація в Німеччині ? / А. Будафенко // - [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://rakurs.rovno.ua/9528>;

3. Новини РБК – України. Парламент Німеччини ввів гендерні квоти - [Електронний ресурс]: <http://www.rbc.ua/ukr/news/parlament-germanii-vvel-gendernye-kvoty-06032015173400>;

4. Ткалич М.Г. Соціально-психологічні особливості гендерної взаємодії в організації / М.Г. Ткалич // Проблеми сучасної психології. – 2012. – № 1. – С. 46 – 52.

Малоголова О., ад'юнкт кафедри
юридичної психології Національної
академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ БОРотьБИ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИКІВ

Одним з першочергових завдань психології професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ (ОВС) є професіографічне вивчення основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України. Всебічне й глибоке професіографічне дослідження професійної діяльності є необхідною передумовою вирішення проблем, пов'язаних з ефективністю використання кадрового потенціалу, оптимізацією процесів відбору, підготовки та перепідготовки кадрів, раціоналізацією режимів і умов праці, зниженням травматизму і професійних захворювань. Основною метою професіографічного вивчення основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України є визначення вимог до індивідуальних психологічних, психофізіологічних і особистісних властивостей та якостей працівників, визначення сукупності професійно важливих якостей, необхідних для оволодіння професією, створення на їх ґрунті еталонної моделі фахівця-професіонала [3, с.28].

Проведений аналіз особливостей професійних повноважень та обов'язків працівників БНОН показав, що даний вид професійної діяльності належить до розряду складних професій, які висувають дуже специфічні психологічні і психофізіологічні вимоги до працівників і вимагає від працівників підрозділів БНОН високого рівня розвитку професійно-важливих якостей, серед яких спираючись на проведений ретроспективний аналіз професіографічних досліджень виділено такі: психофізіологічну витривалість і працездатність, пов'язану з відсутністю фіксованого робочого часу (середня тривалість робочого часу становить 10–12 годин, нерідко співробітники працюють без вихідних днів, непоодинокими є випадки нічної роботи); розвинуту увагу (стійкість, здатність до швидкого переключення, концентрацію, розподіл), оскільки тривалий час доводиться вести спостереження за об'єктом, чекати, супроводжувати об'єкт; здатність помічати малопомітні зміни в об'єкті спостереження; сильну нервову систему, що пов'язано з необхідністю витримувати значне емоційне навантаження, долати почуття страху, невпевненості, невизначеності, високу лабільність нервових процесів і реакції на рухомий об'єкт, добру координацію рухів, високий темп рухів, швидко діяти при дефіциті часу; розвинуті зоровий і слуховий аналізатори, розвинений окомір, локалізація звуків у просторі; розвинений інтелект (вербальний і невербальний, “кристалічний” і “вільний”); сформовані мисленнєві операції аналізу і синтезу, індукції і дедукції, здатність до генерування нових ідей, асоціацій, дивергентного мислення, уміння виділяти головне, класифікувати, узагальнювати; різноманітні комунікативні якості: здатність налаштовувати людей на розмову; швидко встановлювати контакти з потрібними людьми, уміння знайти оптимальну форму і “позицію” спілкування, уміння переконувати опонента “маніпулювати” співрозмовником, відстоювати свою точку зору; емоційно-вольові якості: здатність брати на себе відповідальність в складних ситуаціях, об'єктивно оцінювати свої сили і можливості, долати труднощі, уміння “тримати себе в руках” в конфліктних ситуаціях, діяти рішуче і

сміливо в хвилини небезпеки. Крім того, для успішного виконання функціональних обов'язків працівник підрозділу БНОН повинен бути здатним до рольового перевтілення, мовної винахідливості, приховування від інших своїх намірів, мати такі риси характеру, як самостійність, активність, сміливість, готовність до розумного ризику, домінантність, екстравертованість, помірну агресивність, ініціативність, наполегливість, оптимізм. Проведений аналіз показує, що спектр професійно-важливих якостей працівників БНОН повинен охоплювати сенсорно-перцептивну, когнітивну, емоційно-вольову (психофізіологічні стани) та психомоторну сфери особистості.

Різноаспектний характер закономірностей професійної діяльності працівників підрозділів БНОН, багатогранність цілей і зв'язків вибудовує притаманну їй змістовну структуру, яка представлена наступними різновидами (компонентами): пізнавальний, конструктивний, комунікативний, організаційний, профілактичний та засвідчувальний.

Діяльність оперативних підрозділів БНОН є дослідницько-гностичною та поліфункціональною. При цьому відповідного теоретико-прикладного значення набувають такі її юридико-психологічні особливості: особлива форма її нормативно-правової регламентації, специфічність оперативно-розшукових відносин, необхідність делегування гласних та негласних прийомів і способів діяльності тощо.

Особливістю професійної діяльності працівників підрозділів БНОН є також виконання специфічних функцій системи ОВС щодо протидії незаконному обігу наркотиків, у процесі здійснення яких працівники можуть самі вдаватися до протиправної діяльності.

Список використаних джерел

1. Барко В. І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): [монографія] / В. І. Барко. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
2. Барко В. І. Професіографічний опис основних видів діяльності в ОВС: [практичний посібник] / В. І. Барко, Ю. Б.

Ірхін, Т. В. Нещерет, О. В. Шаповалов. – К : КНАВС, ДП “Друкарня МВС”, 2007. – 100 с.

3. Гуменюк Л. Й., Сулятицький І. В. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: [навчальний посібник] / Л. Й. Гуменюк, І. В. Сулятицький. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 248 с.

4. Ірхін Ю. Б. Психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів. [навчальний посібник] / Ю. Б. Ірхін. – К. : РВЦ КНУВС, ДП “Друкарня МВС”, 2007. – 108 с.

П’янківська Л.В., старший психолог
відділення психологічного
забезпечення відділу кадрового
забезпечення Національної академії
внутрішніх справ

МЕТОД САМОРЕГУЛЯЦІЇ «КЛЮЧ» У ПРОФІЛАКТИЦІ СИНДРОМУ «ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ» У ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Останнім часом все частіше у співробітників ОВС проявляються характерні ознаки «емоційного вигорання»: відчуття втоми, емоційне перенасичення контактами з колегами по роботі і суб’єктами професійної діяльності, цинічність, дратівливість, безсоння, емоційна відстороненість, зневажливе ставлення до своєї роботи, зниження мотивації до діяльності і т.п. Під «емоційним вигоранням» розуміють комплекс особливих психічних проблем, що виникають у людини у зв’язку з її професійною діяльністю.[2, с.3]

Велику роль у підвищенні життєвої активності людей відіграє психічна саморегуляція. Під психологічною саморегуляцією – розуміють дію людини на свою психіку для цілеспрямованої регуляції діяльності організму, його реакцій, процесів та станів. В даний час існує значна кількість прийомів

психічної саморегуляції (ППСР). Сучасні ППСР – аутогенне тренування (АТ), біологічний зворотний зв'язок, медитація, психом'язова релаксація, ідеомоторне і візуомоторне тренування.

Саморегуляція за своєю природою універсальна і може бути використана як корисний інструмент в будь-якій сфері життя і діяльності людини. Але особливо незамінною вона є тоді, коли до організму людини пред'являються підвищені вимоги. Разом з цим, слід зазначити, що високий рівень саморегуляції працівників ОВС підвищує їх стресостійкість та знижує ризик «емоційного вигорання».

В наш час набув популярності та є ефективним метод «Ключ» (офіційна назва «Керована саморегуляція»), який був розроблений лікарем Хасаєм Алієвим та затверджений Мінздравом СРСР в 1987 році. Він рекомендований для зниження стресу і втоми людини, яка працює, оптимізації процесів навчання і тренування, а також для психопрофілактики і лікування різних невротичних психосоматичних проявів. Разом з цим може бути дієвим у профілактиці синдрому «емоційного вигорання».

Метод «Ключ» заснований на науковому відкритті – ідеорефлекторних прийомів, які допомагають знімати стрес, страх, тривогу, головний біль тощо. Він підходить кожному, оперативний та не потребує спеціальних умов.

Протягом останніх десяти років цей метод використовували в Росії для підготовки підрозділів спеціального призначення і військових психологів, яких направляли в зони бойових дій, персоналу перед підйомом атомоходу «Курськ»; реабілітації постраждалих дітей і дорослих від терактів в Каспійську, Кизлярі, Єсентуках, Москві, Беслані; психологічній підготовці спортсменів до Олімпійських Ігор в Китаї; випробувачів Міжнародної космічної програми «Марс-500».

Слід зазначити, що цей метод зараз активно використовують у своїй практичній діяльності психологи Збройних сил та Національної гвардії України при роботі з

військовослужбовцями, що перебували у зоні проведення антитерористичної операції на сході країни.

Навички саморегуляції формуються в три стадії одна за одною протягом тридцяти хвилин, шляхом вибору дієвих прийомів за принципом: «Робити те, що виходить найкраще, ігноруючи те, що не виходить», тобто якщо один прийом не вийшов, рекомендується перейти до реалізації наступного. «Ключ» ефективний з першого прийому використання і навіть у тих у кого дані прийоми «не виходять».

Перебираючи прийоми із «Зірки саморегуляції» (розходження, сходження, левітація рук, політ, автоколивання тіла, рухи головою), працівник підбирає «Ключ до себе». Підібраний індивідуальний «ключовий» прийом – той, який виконувався найлегше працівник у майбутньому може використовувати його окремо, без виконання всієї процедури саморегуляції.

Виконання індивідуально підбраного прийому розслаблення супроводжується самовільним автоколиванням тіла, що є однією з контрольних ознак реакції розслаблення та хорошим методом тренування стійкості. Виходять із режиму саморегуляції за допомогою мобілізації.

Якщо ідеомоторні прийоми у працівника не виходять, це значить, що необхідно обов'язково використати додаткові загальні компоненти: фізичні вправи, самомасаж, вправу «Сканування». Якщо «зовсім не виходять» ідеомоторні прийоми, то необхідними є додаткові спеціальні компоненти: медична діагностика, психологічна консультація, психотерапевтична або мануальна корекція, релаксуючий масаж, акупунктурна рефлексотерапія тощо.

Після використання методики «Керованої саморегуляції» у більшості працівників виникають наступні стани: виражений стан спокою, легкості та впевненості в собі, зменшуються прояви дратівливості та тривожності, підвищується працездатність та врівноважується поведінка, покращується настрій та сон. У дні проведення сеансів спостерігаються: легке

засипання, рівний глибокий сон, відчуття легкості вранці після пробудження тощо.

Отже, метод «Ключ» Хасая Алієва є ефективним у профілактиці синдрому «емоційного вигорання» у працівників (у тому числі курсантів, слухачів) ОВС.

Список використаних джерел

1. Алиев Х. Свое лицо, или Формула счастья. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2004 – 158 с. – (Исцеление души.)

2. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса. – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.

3. Організація психологічної підготовки особового складу підрозділів Сухопутних військ: Навчально-методичний посібник / За ред. Г.П. Воробйова. – Львів: Академія сухопутних військ, 2012. – С.412-424.

Сердюк І.В., магістрант Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОЛИВОСТІ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Сьогодні комп'ютерні і телекомунікаційні технології охоплюють практично усі сфери життя суспільства. Впровадження комп'ютерів у повсякденне життя одночасно облегшує і ускладнює його. Інформаційні технології, будучи одним із провідних факторів цивілізаційного прогресу, не лише формують нову сферу суспільних відносин, але й призводять до появи нових об'єктів злочинних посягань (комп'ютерів і комп'ютерних мереж). З'являється новий різновид злочинності – кіберзлочинність. Але, слід відмітити, що психологічні аспекти злочинності цього типу поки що не стали об'єктом ретельного дослідження вітчизняних науковців.

У сучасній юридичній науці ще немає чіткого визначення поняття кіберзлочинності, однак згідно до рекомендацій

експертів ООН, під кіберзлочинністю зазвичай розуміють будь-які злочини, здійсненні за допомогою електронних пристроїв. Впровадження у суспільну сферу комп'ютерної техніки дуже швидко призвело до зловживань даною технікою у корисних цілях. У результаті глобалізації інформаційних процесів і появи глобального інформаційного простору відбувається віртуалізація вже існуючих злочинів: не лише традиційні злочини набувають новий «комп'ютерний» вимір, але й з'являються абсолютно нові різновиди злочинних діянь, досі невідомих судовій практиці. Сьогодні за допомогою комп'ютерів здійснюються майже усі види кримінальних злочинів, включаючи вбивство. Серед найбільш типових злочинних цілей є: розкрадання готівкових та безготівкових грошових коштів; підробка рахунків і платіжних відомостей; приписка понаднормових годин роботи; фальсифікація платіжних документів; вторинне отримання вже проведених виплат; перерахування грошових коштів на фіктивні рахунки; легалізація злочинних доходів; незаконні валютні операції; незаконне отримання кредитів; маніпуляції з нерухомістю; отримання незаконних пільг та послуг; продаж конфіденційної інформації; крадіжка матеріальних цінностей, товарів і т.п.

На психологію кіберзлочинності істотно впливає можливість збереження повної анонімності користувачів Мережі. Анонімність дозволяє не лише уникати ідентифікації особи, але й надавати про себе фальшиву інформацію, вступати у соціальні відносини, видаючи себе за іншу особу. Можливість діяти в умовах анонімності та потенційної безкарності підштовхує людину до протиправних та аморальних дій, при цьому відсутність ефективного механізму боротьби з кіберзлочинністю є додатковим чинником широкого розповсюдження злочинів у цій сфері.

Дослідники кіберзлочинів майже одноставно погоджуються з тим, що основним мотивом цього виду злочинності є користолюбство. Серед інших мотивів злочинів у комп'ютерній сфері зазвичай виділяють: хуліганство, помсту,

політичні мотиви, анархістсько-індивідуалістичну мотивацію та ін. Даний перелік не є вичерпним, очевидно, що мають існувати й інші мотиви. Так, дії хакера можуть бути викликані бажанням продемонструвати своє «его», кинути виклик суспільству, показати свою незалежність і безстрашність. Більшість дослідників розглядають хакерство як специфічну підліткову контркультуру, що базується на двох рисах: внутрішній тязі до таємниць та до подвигу-злочину. Подальша доля хакерів типова для усіх підліткових співтовариств: для більшості з них цей період минає, ніяк не впливаючи на подальший вибір професії; меншість стає програмістами, системними адміністраторами, співробітниками служб безпеки; одиниці надовго застрягають у підпільній самосвідомості.

Сьогодні кіберпростір представляє собою альтернативну дійсність людського життя у штучному світі. У віртуальному світі людина створює нову особистість, або навіть декілька особистостей, які суттєво відрізняються від її реального Я. Особливу небезпеку серед таких користувачів представляють хворі на дисоціативний розлад особистості.

Особливістю кіберзлочинності є те, що дії злочинця у цій сфері не мають прямого фізичного зіткнення, явного насильства, існує фізична і психологічна відстань між злочинцем і об'єктом посягання. Це дозволяє зловмиснику відчувати себе впевнено і спокійно під час здійснення протиправних дій. Злочинець може бачити у своїх діях певну електронну і бухгалтерську операцію – гру, а не людські істоти, яким може бути завдана шкода. Комп'ютерні злочини – це інтелектуальні, а не насильницькі злочини. Вони вимагають праці і уявлення інтелектуального характеру, що традиційно викликають до себе повагу. Це злочини, що здійснюються людьми розумової праці, людьми у «білих комірцях», а злочини «білих комірців» завжди вважалися менш тяжкими, які заслуговують менш жорсткого покарання, ніж фізичні, насильницькі злочини. Подібні погляди не мають під собою серйозного морального підґрунтя, бо злочини «білих комірців» залишаються злочинами, незважаючи на їх

ненасильницький характер. Кіберзлочинці не можуть адекватно оцінити масштаби завданої ними шкоди, а відчуття задоволення від успішного здійснення задуманого спонукають до наступних протиправних дій. Крім того, на кіберзлочинця істотний вплив мають суб'єктивні психологічні фактори: впевненість у високому рівні своїх знань та вмінь або, навіть, власної геніальності, змушує їх вірити у безкарність своїх вчинків.

Таким чином, комп'ютерні технології стали поживним середовищем для розвитку кримінальних відносин, але незважаючи на свою специфіку, вони відтворюють реальні соціальні відносини, хоча і у специфічній формі.

Скрипльова Т., психолог відділення психологічного забезпечення відділу кадрового забезпечення Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРИВОЖНОСТІ

В сучасній психології науковці стверджують, що злочинна поведінка деяких осіб визначається несприятливими умовами формування і розвитку їх особистості в дитинстві у батьківській родині. Ці умови, в основному, полягають у психічній депривації дитини та її емоційному нехтуванню матір'ю і батьком [3, с. 145]. В подальшому це призводить до виникнення незворотних психологічних особливостей: загальної невпевненості індивіда в житті, відчутті невизначеності свого соціального статусу або тривожних очікувань негативного впливу навколишнього середовища. Саме знехтування створює в дитини повністю неусвідомлюваний страх смерті. Таким чином, він обумовлює високу тривожність індивіда, яка долається шляхом вчинення агресивних дій, що носять характер захисту від зовнішньої агресії. У цьому і полягає особистісний сенс більшості насильницьких злочинів. Не стає винятком і значна

частина гвалтувань, мотивація яких також може полягати у ствердженні себе як біологічної істоти. Тривожність породжує загальну невпевненість людини у своєму соціальному існуванні, місці в житті, у своїй соціальній визначеності, а також створює відчуття загрози [4, с. 206].

В психології під *тривогою* розуміють емоційний стан, виникаючий в ситуаціях невизначеної небезпеки і який проявляється в очікуванні неблагополучного розвитку подій. На відміну від страху, який являє собою реакцію на конкретну загрозу, тривожність являє собою генералізований, дифузний або безпредметний страх. Вона часто обумовлена *неусвідомленістю джерела* небезпеки. Тривога може проявлятися як відчуття безпорадності, невпевненості в собі та безсилля перед зовнішніми чинниками.

Тривожність зазвичай підвищена при нервово-психічних, важких соматичних захворюваннях, а також у здорових людей, що переживають наслідки психотравми та в осіб із поведінкою, що відхиляється від норми. В цілому тривожність є проявом суб'єктивного неблагополуччя особистості [4, с. 212]. Тривога і тривожність можуть бути розглянуті в аспекті стресу. Встановлено, що стресогенні впливи швидше, ніж у здорових, викликають антигромадські вчинки у осіб із психічними аномаліями, оскільки їх адаптаційні можливості нижче. Тривога і тривожність спостерігаються в рамках більшості психіатричних синдромів: в астенічному, депресивному, деперсоналізаційному розладі, розгубленості, синдромі рухових розладів, а також у ряді негативних психопатологічних синдромів.

У зв'язку з цим є небезпідставною гіпотеза, що порушення психіки породжують відчуття суб'єктивної дезадаптованості, підвищені, в порівнянні із здоровими, переживання страху, невпевненості, безпорадності, уразливості. Це іноді викликає відхід "в себе", або із суспільства, від людей (відбувається заміщення традиційної життєдіяльності, переорієнтування на діяльність, націлену лише на власне фізичне або психічне

удосконалення. При цьому гіперкомпенсаторним стає захоплення оздоровчими заходами, так звана "параноя здоров'я", сексуальними взаємодіями, так званий "пошук і лов оргазму", власною зовнішністю, якістю відпочинку і способами розслаблення) [3, с. 147], або захист у вигляді агресії.

Однією з причин злочинної поведінки може бути те, що вона детермінована несприятливими умовами формування і розвитку особистості в дитинстві, в батьківській родині. Дослідження тривожності у злочинців, здійснене за допомогою методики Спілбергера, показало, що у злодіїв тривожність носить рівний характер. Це дозволяє багатьом з них постійно відчувати небезпеку, бути готовим до неї. У вбивць тривожність носить характер спалахів, має стрибкоподібну форму, актуалізується в певних, часто травмуючих ситуаціях, що призводить до дезорганізації поведінки [1, с.98].

В Україні вже тривалий час існує безліч об'єктивних факторів, що формують високий рівень тривожності у населення:

- значне розшарування суспільства за рівнем матеріальної забезпеченості, обсягу і якості доступних соціальних послуг;
- втрата людьми звичних життєвих орієнтирів та ідеологічних цінностей, послаблення внаслідок цього родинних, сімейних, ділових та інших зв'язків, соціального контролю;

Комплексна й тривала дія цих та інших факторів зумовлює високу нервово-психічну напругу, яка залежно від індивідуальних особливостей людини, рівня її особистісної сформованості здатна викликати різної міри негативні прояви в її психіці.

Тому актуальність висвітленої у статті теми в наш час є дуже актуальною серед спеціалістів. Необхідне поглиблення теоретичних уявлень про природу такого психічного явища як тривожність. Це дасть змогу науково обґрунтувати заходи щодо вдосконалення психологічної корекції, профілактики й попередження нервово-психічних розладів та пов'язаних з ними відхилень у поведінці.

Список використаних джерел

1. Антонян Ю.М., Бородин С.В. Преступность и психические аномалии. – М.: Наука, 1987. – 205 с.
2. Балабанова Л.М. Судова патопсихологія. – Д.: Сталкер, 1998. – 432 с.
3. Буянов М.И. Ребёнок из неблагополучной семьи: Записки детского психиатра. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.
4. Нуллер Ю.Л. Международная классификация болезней. Классификация психических и поведенческих расстройств. – СПб., 1994. – 300 с.
5. Курнатов А.Б. Как избавиться от тревоги, депрессии и раздражительности. – СПб., Нева, 2003, – 416 с.

Стрижак О.Г., студентка навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ;
Хохліна О.П., професор кафедри психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор

ДО ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАВООХОРОНЦЯ

Однією з найбільш актуальних наукових проблем є проблема збереження психологічного здоров'я працівників, діяльність яких здійснюється в екстремальних умовах, призводить до емоційного вигорання, професійної деформації. До такої діяльності належить і діяльність юриста, зокрема правоохоронна діяльність. На основі теоретичного дослідження проблеми, в результаті вивчення праць таких вчених, як Д.О.Александров, В.Г.Андросюк, Л.І.Казміренко,

О.М.Костенко, М.В.Костицький, О.І.Кудерміна, В.О.Лефтеров, С.Д.Максименко, В.М.Маркін, В.С.Медведєв, І.М.Охріменко, В.В.Романов, А.В.Хоменко, О.П.Хохліна, О.К.Черновський, Ю.В.Чуфановський та ін., визначено один із можливих шляхів розв'язання проблеми.

Професійна діяльність юриста за профілем розподіляється на правотворчу, правоохоронну, правозастосувальну. Таким чином, правоохоронна діяльність, як соціальна діяльність, яка здійснюється у сфері права, теж відноситься до юридичної діяльності. Її специфіка – у вимогах соціальності, законності, моральності. Правоохоронна діяльність характеризується також розмаїтістю задач, що розв'язуються у межах правової норми; виконанням в умовах правового регулювання; спілкуванням в умовах правового регулювання; високим рівнем емоційної напруженості; правом та обов'язком застосовувати владу від імені закону; організаційною стороною; необхідністю долати опір осіб та груп; творчим характером та ін.

Професійна підготовка правоохоронця передбачає засвоєння професійних знань, умінь, навичок, а також професійної діяльності та її психологічних складових в особистісному контексті – у плані становлення особистості як саморегульованого системного утворення, що складається з соціально значущих психічних властивостей, які забезпечують вибірковість відношень та регуляцію поведінки людини як поведінки суб'єкта активності. Повнота характеристики особистості визначається сформованістю таких її ознак, як: відносна сталість, певна прогнозованість, наявність стрижня (стійкий психічний склад людини), сформованість морально-духовних цінностей, суспільно значущої мотивації, цілісність, унікальність, активність, вираження, відкритість, саморозвиток і саморегуляція та ін. Зрілість же особистості виявляється у свідомому керівництві своєю поведінкою, тобто у здатності бути адекватним й активним соціальним суб'єктом.

Найважливішим чинником придатності до правоохоронної діяльності розглядається нервово-психічна

(емоційна) стійкість суб'єкта, що передбачає: його стресостійкість; високий рівень самоконтролю над емоціями й поведінкою; працездатність у критичних, що викликають фрустрацію, ситуаціях; адаптивні властивості нервової системи (сила, рухливість, чутливість, активність, врівноваженість, динамічність, лабільність, пластичність нервових процесів), які дають змогу на належному рівні зберігати працездатність у стані стомлення, здатність адекватно реагувати на різні події. Отже, здатність до саморегуляції - найважливіша ознака, критерій сформованості особистості та професійного становлення юриста-правоохоронця. А формування здатності до саморегуляції, професійне становлення в особистісному контексті – необхідна умова збереження психологічного здоров'я - попередження емоційного вигорання та професійної деформації суб'єкта діяльності. Психічна саморегуляція – система психічного самовпливу особистості з метою свідомого управління власними психічними станами відповідно до вимог ситуації та доцільності. Рівнями становлення особистісної саморегуляції розглядаються: 1) базальна емоційна саморегуляція; 2) волевовільна саморегуляція; 3) смислова, ціннісна саморегуляція. Лише в єдності її проявів та рівнів особистісна саморегуляція є базальною характеристикою особистості як саморегульованої системи психічних властивостей.

Основою становлення особистісної саморегуляції юриста-правоохоронця є формування емоційної саморегуляції, і зокрема - стресостійкості. Се Стресостійкість визначається як необхідний ступінь адаптації до впливу екстремальних факторів середовища і професійної діяльності; як стан фізичного, емоційного і психічного протистояння виснаженню, викликаного тривалим перебуванням в емоційно-напружених і значущих ситуаціях; як індивідуальна здатність організму зберігати нормальну працездатність. Підвищення стресостійкості передбачає: 1) сприяння адаптації на основі використання усвідомленого механізму – копінг-стратегій; 2) професійний відбір; 3) формування індивідуального стилю

діяльності; 4) формування позитивного ставлення до діяльності; 5) формування професійно важливих якостей; 6) формування власне здатності до саморегуляції. А засобами підвищення стресостійкості розглядаються: 1) саморегуляція професійної діяльності (здійснення цілеспрямованої діяльності, попереднє психологічне програмування дій та їх регуляція в ході самої діяльності); 2) самоконтроль професійної діяльності; 3) професійна компенсація (заміна недостатнього рівня розвитку однієї професійно-важливої якості більш високим рівнем розвитку; вироблення індивідуального стилю діяльності як компенсація недостатньо виражених здібностей і якостей певними способами діяльності тощо).

Фесенко О.А., слухач магістратури
Запорізького національного
університету

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ

Актуальність дослідження юридичного аспекту соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів обумовлена зростаючою кількістю вимушених переселенців в Україні, що водночас є загальносвітовою тенденцією. Так ще у 2013 році, вперше з часів Другої Світової війни, за даними агентства ООН у справах біженців, кількість вимушених мігрантів у світі склала 51,2 мільйона осіб [1].

Враховуючи обмежений обсяг роботи, метою даної статі є аналіз психологічних проблем вимушених мігрантів та висвітлення шляхів їх вирішення у контексті оптимальної державної політики щодо цієї категорії осіб.

Методологічним підґрунтям роботи слугують здобутки таких учених, як: Г. Вітківської, О. Квравцова, Г. Павловцева, Г. Солдатова, Л. Шайгерової та ін. Водночас, можна помітити недостатню увагу до цієї проблематики саме сучасних українських науковців.

Нагальність цього дослідження посилюється тим, що вирішення проблем мігрантів є необхідністю як для самих мігрантів, так і для осіб, що проживають у населених пунктах, де вони поселяються. Адже нераціональна політика щодо переселенців та місцевих жителів здатна призвести до зростання конфліктогенності у відповідних регіонах, а отже і до проявів етнічного нігілізму, екстремізму, сепаратизму. На психічний стан кожного мігранта впливають фактори, пов'язані зі зміною порядку життєдіяльності поряд із індивідуально-психічними якостями особистості, а отже існує потреба розробки індивідуальних програм психологічної допомоги та єдиної комплексної системи їх надання в кожному регіоні країни.

Природно, що процес вимушеної міграції, який найчастіше стає результатом екстремальних подій (воєнно-політичних конфліктів, техногенних і природних катастроф), на відміну від добровільної, є більш важким психологічно для особи. Це проявляється у складному емоційному стані біженця: фрустрації, пригніченості, байдужості, депресії, апатії, агресивності. Так Г.С. Вітковська зазначає, що порушення в різних сферах психічного здоров'я мігрантів накладаються одне на одне та можуть призвести до глобальних проблем особистості. Найважливіша з них - криза ідентичності, зниження толерантності, а як наслідок - зниження самооцінки, впевненості в собі, викривлене сприйняття оточуючих людей [2, с. 30].

Для повноцінної участі таких осіб у соціальному та культурному житті на новому місці потрібна взаємна соціально-психологічна адаптація місцевих жителів та мігрантів. У психології під цим терміном розуміють: процес включення особистості у взаємодію з соціальним середовищем, що передбачає орієнтування в ньому, усвідомлення проблем, що виникають під час цієї взаємодії, і знаходження шляхів їх вирішення, вибір адекватної для неї діяльності, в даних умовах, з метою досягнення відповідності між особою (своїми інтересами, потребами, можливостями) й соціальним середовищем [3, с.15]. Мігрант повинен відповідно адаптуватись до нових соціальних і культурних умов, природно-кліматичної зони, політичного, конфесійного та етнічного середовища. Для цих цілей можуть

використовуватись декілька видів психологічної допомоги: індивідуальне консультування, колективні тренінги, «гарячі лінії» психологічної допомоги, метою яких буде розвиток комунікативних здібностей, толерантності, психопрофілактики стресу тощо.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні шляхи адаптації біженців знайшли відображення в нормах профільних законів про біженців Білорусі, Литви, Молдовської республіки. Перші кроки в даній сфері робить і Україна. Так, у 2012 році Кабінет міністрів видав розпорядження № 605-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року», який передбачає забезпечення реалізації проекту надання медичної, психосоціальної допомоги біженцям та особам, які потребують додаткового захисту. Обов'язок щодо його здійснення покладено одразу не декілька органів: МОЗ, ДМС, МОН, а також, за їх згодою, на регіональне представництво Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців у Білорусі, Молдові та Україні та Данську раду у справах біженців.

Крім того, пункт 4 частини 8 статті 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» покладає повноваження на місцеві державні адміністрації щодо надання у разі необхідності внутрішньо переміщеним особам медико-психологічної допомоги.

З огляду на викладене вище є підстави вважати, що в Україні існує потреба розробки комплексних програм проведення різних видів психологічної допомоги вимушеним мігрантам, які б відповідали інтересам корінного населення та мігрантів, а також закріплення на нормативному рівні обов'язку координації розробки та надання таких послуг за певним компетентним державним органом.

Список використаних джерел

1. Кількість переміщених осіб у світі перевищила 50 мільйонів вперше з кінця Другої світової війни – доповідь УВКБ ООН: Всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета Міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/News/international-projects/ua-the-number->

of-displaced-people-in-the-world-exceeded-50-million-for-the-first-time-since-the-end-of-world-war-ii---a-report-of-unhcr/.

2. Социально-психологическая адаптация мигрантов в современном мире: материалы 2-й Международной научно-практической конференции / Ответственный редактор В.В. Константинов. – М.: Издательство «Перо», 2014. – 225 с.

3. Психология адаптации и социальная среда: современные подходы, проблемы, перспективы / Отв. ред. Л.Г.Дикая, А.Л.Журавлев. – М.: Изд-во «Институт психологи РАН», 2007. – 624 с.

Хлонь О.М., психолог відділення
психологічного забезпечення
відділу кадрового забезпечення
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат психологічних
наук

ДІЇ ПСИХОЛОГА В УМОВАХ УСКЛАДНЕНОЇ СЛУЖБОВОЇ ОБСТАНОВКИ В КОНТЕКСТІ ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДО СЛУЖБИ ТА МОТИВАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ

Ускладнені умови службової діяльності обумовлюють значну психологічну напругу та виснаження працівників правоохоронних органів при виконанні службових обов'язків. При здійсненні психопрофілактичної роботи в стандартних умовах надання психологічної допомоги при наявності спеціально відведеного приміщення, якими зокрема може бути психотренінговий комплекс, кімната психологічного розвантаження або просто кабінет в якому психолог може провести консультацію чи діяльність спрямовану на психологічне розвантаження, така діяльність має всі умови бути ефективною. Однак робота психолога ОВС передбачає також і іншу діяльність, яка обумовлює необхідність здійснення психологічної роботи в умовах ускладненої службової

діяльності, коли необхідних умов для проведення такої діяльності не має. Зокрема часто трапляються ситуації коли психодіагностика має проводитися прямо на місці несення служби. Це зокрема може бути службові приміщення, плац чи подвір'я, територія вулиці чи провулків.

У таких випадках психолог, який проводить психологічну роботу з особовим складом на місці несення служби має відповідати вимогам та уміти.

Першим етапом такої діяльності є з'ясування мети психопрофілактичної роботи. Такою метою зокрема може бути:

1. Оцінка стану здоров'я працівника міліції, візуальна діагностика типових ознак захворювань або неприйнятного для несення служби стану здоров'я. При виявленні типових ознак захворювання працівник направляється для першочергового або повторного огляду лікарем або працівником, що може замінити лікаря. Про направлення працівника до лікаря психолог попереджає старшого на період несення служби. До моменту остаточного підтвердження захворювання вживаються заходи для уникнення широкої огласки можливих ознак захворювання.

2. Діагностика психосоматичних або окремих ознак психічних розладів, які можуть бути виявлені у процесі несення служби. При виявленні типових ознак психосоматичних або окремих ознак психічних розладів працівник направляється до лікаря або особи, що може такого лікаря замінити, а по можливості до лікаря-психіатра. Психолог також попереджає старшого офіцера відповідного підрозділу про направлення працівника до лікаря. Крім того психологом мають вживатися усі необхідні заходи для уникнення широкої огласки щодо наявності можливого захворювання чи розладів

3. Встановлення психологічного стану працівника міліції, внутрішнього психоемоційного стану, настрою на службу, мотивації, типових особистих проблем та інших факторів, що можуть завадити успішному несенню служби;

4. Налаштування на успішне та ефективне несення служби, при потребі нагадування основних мотиваційних чинників, що спонукають до виконання службових обов'язків на високому професійному рівні, які обираються в залежності від

індивідуальних особливостей кожної особи. Після цього опис сприятливого психологічного стану, який виникатиме після успішного проходження служби та підтвердження професіоналізму та самореалізації працівника.

5. Позитивне підтвердження необхідності та корисності їх роботи, висловлення позитивних емоцій та емоцій вдячності за виконану роботу, з метою підтримання оптимального психоемоційного стану працівника.

6. Підтвердження та посилення позитивних емоцій після успішного завершення служби, виявлення планів на майбутнє, при потребі шляхом спрямовуючих запитань, наведення на думку про найбільш доцільні, соціально бажані та прийнятні для співробітника методи відпочинку.

В даному випадку психолог має виступати в якості працівника, який негативні переживання та напруження оптимізує до типового робочого стану під час виконання професійних обов'язків. При цьому працівник, який консультується має потреби психологічного плану, які потребують задоволення особливо в тому випадку, коли працівник здійснює свої обов'язки на належному професійному рівні. Такими потребами є: потреба у визнанні з боку референтної групи, потреба у соціальну визнанні з боку осіб на яких направлені позитивні результати службової діяльності, потреба у структуруванні особистого часу у разі, якщо він тимчасово перебуває у стані бездії, потреба у знятті надмірної психофізіологічної напруги, потреба у реагуванні на власні неусвідомлені проблеми з боку професійних та компетентних спеціалістів (як потреба у захисті), потреба у рекреації психофізіологічних ресурсів, потреба у самореалізації, потреба у оптимальному психологічному відношенні заснованому на повазі до гідності та визнання власного соціального статусу.

Відсутність задоволення відповідних потреб обумовлює певну психологічну напруженість, яка сполучаючись із втомою після служби створює очевидний дискомфорт. В цьому випадку психолог може виступати тим суб'єктом психологічного впливу, який може розрядити психологічну напругу і дозволити

працівнику виконувати власні психологічні обов'язки в умовах оптимального психологічного стану.

Швець А.Ф., слухач
магістратури Національної
академії внутрішніх справ

ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ

Допит є найбільш поширеним способом одержання доказів. У той же час допит — одна з найбільш складних слідчих дій; його проведення вимагає від слідчого високої загальної та професійної культури, глибокого знання психології людини.

Мета допиту полягає в одержанні повних показань, що об'єктивно відображають дійсність. Ці показання є джерелом доказів, а фактичні дані, які в них містяться, — доказами.

Оскільки допит здійснюється під час безпосереднього спілкування з конкретною особою, основне значення тут має пізнавальна та комунікативна діяльність слідчого. Найчастіше проводиться допит підозрюваних, свідків, потерпілих. Хоча існує суттєва різниця у соціальному та кримінально-процесуальному статусі осіб вказаних категорій, їх допит за психологічними критеріями змістовної та динамічної сторін має певні загальні характеристики. Перш за все, допит будується поетапно:

- попереднє вивчення та аналіз обставин кримінального правопорушення;
- виконання процедури суто допиту (допитування);
- фіксація ходу та результатів допиту;
- аналіз та оцінка результатів допиту.

З вказаних етапів перший та останній виконуються поза контактом із допитуваним, другий та четвертий є частково контактними.[1, 53]

Ефективність допиту залежить значною мірою від ретельності попереднього вивчення особистості допитуваного.

Слідчому необхідно одержати інформацію про його життєвий шлях, професію, освіту, соціальний статус, умови роботи, спосіб життя, типові форми поведінки, зацікавлення та уподобання, психологічні властивості та якості, ставлення до кримінального правопорушення тощо. Безпосередньо під час допиту пізнається рівень загальної культури та розвитку допитуваного, особливості його мови, міміки та пантоміміки, психологічні стани та реакції, готовність до співробітництва або ж негативне ставлення до органів досудового розслідування. Оскільки в процесі допиту відбувається не тільки збір інформації, але і психологічний вплив, є сенс визначитися зі схильністю особи до навіюваності, її комунікативністю, загальною тривожністю та агресивністю тощо.

За допомогою невербальних ознак можна зробити висновки про актуальний емоційний стан допитуваного: здивування – очі широко розкриті, брови підняті вгору, рот напіввідкритий; страх – очі та брови, як при здивуванні, губи міцно зіцплені, щелепи стиснуті; сором – пальці знаходяться біля губ, зібрані пучком; сам підбадьорювання – пальці рук переплетенні; збентеження, зніяковілість – пошкрябування й потирання шкіри пальцями, маніпулювання предметами; схвилюваність – закушування губ похитування головою, відкидання волосся, вовтуження на стільці, тощо.[2]

Допит – це слідча дія, яка полягає в одержанні слідчим від свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта показань про обставини, що мають значення для кримінального провадження.[3]

Слід сказати, що для проведення допиту потрібен час, який є необхідним і достатнім для отримання від допитуваного в розумному режимі відомостей, що мають значення для кримінального провадження. Оскільки проведення допиту пов'язано із важким психологічним напруженням, частина друга коментованої статті 220 КПК України встановлюється загальний час проведення допиту, який не може перевищувати вісім годин на день. Причому через кожні дві години допиту слідчий повинен робити перерву. Закон не передбачає тривалості перерви, слідчий

визначає її за своїм внутрішнім переконанням. Але слід пам'ятати, що довготривалий допит може мати негативний результат, оскільки допитуваний втомлюється, знижується його пам'ять, виникає роздратованість, психологічний дискомфорт тощо. Штучне затягування допиту може розглядатися особою як негативний вплив на неї, катування або нелюдське поводження.[4]

Хотілося б зазначити, що при проведенні допиту потрібно було б доцільно приділяти увагу *візуальній психодіагностиці*.

Візуальна психодіагностика базується на тому, що внутрішній світ, окремі психологічні характеристики людини безпосередньо чи опосередковано, але в цілому достовірно реалізуються через зовнішність і манеру поведінки. Якщо зміст слів, фраз, речень під час спілкування жорстко контролюється людиною, то жести, міміка, дихання, сльози проявляються підсвідомо, мимовільно. [5, 37]

Отже слід сказати, що допит – це складний акт комунікативної взаємодії, за якої професійна майстерність слідчого значною мірою зумовлена не тільки рівнем його професійної підготовка, а також досвідом роботи, але й наявністю певних психологічних здібностей до цього виду діяльності.

Список використаних джерел

1. Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. П 86 закл.] \ [В.Г. Андросюк, О.М. Корнєв, О.І. Кудерміна та ін.]; [за аг. Ред. Л.І. Казміренко], - К.: Правова єдність, 2009. – 200 с.;

2. Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. П 86 закл.] \ [В.Г. Андросюк, О.М. Корнєв, О.І. Кудерміна та ін.]; [за аг. Ред. Л.І. Казміренко], - К.: Правова єдність, 2009. – 200 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада 2012 року : (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1328 с.

5. Синьов В.М., Медведєв В.С., Скоков С.І. «Професійне спілкування пенітенціарного персоналу»: Навчально-методичний посібник. – К., 2003. – с. 152

Шульга Ю.О., студентка магістратури
юридичного факультету Запорізького
національного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЖІНОК В МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ

Боротьба за права жінок є актуальною проблемою впродовж останніх років. Одним із головних питань є гендерна рівність, яка проявляється не лише в визнанні жінок і чоловіків рівними на нормативному рівні, а в наявності реальних можливостей для реалізації своїх прав та свобод у суспільстві та державі.

Досліджуючи дане питання в мусульманських країнах можна відзначити відсутність не лише належних способів реалізації прав жінок, а й їх фіксацію. Істотним чинником який ускладнює це - є своєрідність релігійних норм, які діють на території цих країн. Через це більшість заборон для жінок мусульманок не мають документального вираження, а їх дотримання пов'язане лише з усталеними звичаями та традиціями, які базуються на різних психологічних та історичних передумовах.

Останнім часом у більшості мусульманських країн простежуються глобалізаційні процеси і це повинно посприяти поліпшенню положення жінок в їх суспільстві. В даній роботі ми проаналізуємо які зміни вже відбулися в цих країнах та які правові наслідки вони несуть, розкриємо ставлення цих змін з

боку мусульманських жінок, а також визначимо які заборони продовжують обмежувати їх права.

Серед новел у розвитку правового статусу жінок мусульманок є те, що у вересні 2011 року Король Саудівської Аравії дозволив жінкам голосувати на виборах і балотуватися на різні посади. Дане право вони зможуть реалізувати на виборах в цьому році. До цієї події Саудівська Аравія, відставала від решти країн світу в тому числі і від арабської частини, де жінки вже отримали право голосу. Останньою арабською країною, яка це зробила був Кувейт в 2006 році [2]. Повертаючись до Саудівської Аравії, з жовтня 2013 року жінкам і цій країні офіційно дозволено працювати адвокатами. У 2009 році жінки в Кувейті нарешті отримали право на особисту свободу, відтоді вони можуть отримувати паспорти і виїжджати за кордон без попередньої згоди своїх чоловіків. Також даним правом були наділені жінки в Йорданії в 2003 році.

Особливість одягу мусульманських жінок є їх специфічне вбрання – хіджаб. У деяких країнах його носіння є обов'язковим, наприклад у Саудівській Аравії, Ірані, Афганістані, Малайзії, Судані та Ємені [3]. Водночас у деяких країнах в яких хоч і проживає більшість мусульманського населення є заборони на носіння хіджаба в навчальних закладах та державних установах, такі обмеження є у Киргизії, Туркменії, Таджикистані, Казахстані, Азербайджані. В Єгипті у 2012 році вперше на екранах місцевого телебачення з'явилась телеведуча в хіджабі і через рік заборону на носіння їх в державних органах відмінила Туреччина.

Впродовж останніх років збільшується кількість жінок мусульманок, які навчаються та проживають у Європі і вони продовжують шанувати свої традиції навіть коли знаходяться далеко від дому. Прикладом цього є їх постійні протести з приводу відміни заборон на носіння хіджабу. На початку березня цього року Німеччина скасувала заборону шкільним учителям носити хіджаби, яка діяла з 2003 року, також відмінна цієї заборони відбулася в 2013 році у Іспанії. Але дані заборони проводжують діяти у Франції, Італії і з початку цього року в

Росії. Дискусії щодо заборони ведуться у Нідерландах, Австрії та Швейцарії.

В зазначених подіях значною мірою відображається еволюція психології жінок мусульманок. Європейські жінки, коли дивляться на мусульманок вважають, що носіння даного вбрання є обмеження їх прав і дискредитує їх як жінок. Критики наголошують на спробах ісламізації європейських країн, а мусульманки, в свою чергу, вбачають в цьому свою красу, захищеність та обов'язок перед Всевишнім. Але не всі мусульманки однаково ставляться до цього і основними причинами різного сприйняття є виховання, вплив інших культур, релігій, різні темпераменти жінок та їх соціальні і духовні потреби.

Узагальнюючи положення правового статусу мусульманських жінок, можна виокремити деякі обмеження, які продовжують діяти: 1) заборона на водіння автомобіля (Саудівська Аравія); 2) заборона на спадкування майна (Малі, Конго, Ліберія); 3) заборона передавати свою національність дітям (Ліван, Йорданія, Кувейт, Оман); 4) заборона на свідчення в суді (Ємен, Малі) [1]. Стосовно першої зазначеної заборони можна побачити певні психологічні стереотипи, тому що головними аргументами проти надання можливості жінкам керувати автомобілем є те, що вони почнуть частіше залишати будинки і забудуть про сімейні обов'язки. Звісно, головне призначення жінки за Кораном є оберіг сім'ї, але обмежень щодо водіння Коран не наводить, а також відсутній спеціальний закон, який би забороняв жінкам керувати автомобілем і тому їм просто не видають права.

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що мусульманські країни мають свої особливості і наші погляди на однакові події або речі є відмінними і це перш за все пов'язане, із релігійною своєрідністю діючих норм, які лежать в основі формування їх звичаїв, традицій та обмежень і які впливають на психологію мусульманських жінок.

Список використаних джерел

1. Полощанюк А. Пять самых абсурдных дискриминационных запретов для женщин в мире.

[Електронний ресурс]. / А. Полощанюк. – Режим доступу: <http://lady.tochka.net/ua/51397-pyat-samykh-absurdnykh-diskriminatsionnykh-zapretov-dlya-zhenshchin-v-mire/>

2. Тимоць І. Саудівські жінки отримали право голосу. [Електронний ресурс]. / І.Тимоць. – Режим доступу: <http://archive.wz.lviv.ua/articles/98551>

3. Хіджаб. [Електронний ресурс]. / Матеріал з вільної енциклопедії «Вікіпедія» – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%B1>

Юрченко-Шеховцова Т., старший психолог отделения психологического обеспечения отдела кадрового обеспечения Национальной академии внутренних дел

УСТОЙЧИВОСТЬ РАБОТНИКОВ ОВД К ЭКСТРЕМАЛЬНЫМ СИТУАЦИЯМ СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Известно, что деятельность сотрудников ОВД характеризуется такими ситуациями, которые отличаются наличием в них факторов, обладающих силой влияния на людей и их деятельность, именуемых экстремальными.

Экстремальными (от лат. *extremum* – предельный, крайний) называют ситуации, которые ставят перед человеком большие трудности, обязывают его к полному, предельному напряжению сил и возможностей, чтобы справиться с ними и решить стоящую задачу.

Результаты комплексных исследований психологов показали, что такие факторы, как ненормированный рабочий день, постоянный контакт с асоциальными элементами, необходимость полной отдачи психических и физических сил при пресечении преступлений снижают функциональные резервы организма, вплоть до их полного истощения. Это

определяет высокие требования к психической сфере личности сотрудников ОВД, их стрессоустойчивости и психологической готовности к деятельности в экстремальных условиях.

Следовательно, длительное воздействие стрессогенных факторов, наличие постоянной витальной угрозы для жизни, высокая вероятность гибели или ранения, травматизации предъявляют высокие требования не только к уровню профессиональной подготовленности, но и к психологическим качествам личности, обуславливающим психологическую готовность к деятельности в экстремальных условиях.

Особое место нужно выделить психологической устойчивости сотрудников ОВД – как своеобразному фундаменту профессиональной готовности к выполнению действий в экстремальных условиях.

Сотрудники милиции как никто другой чаще попадают в сложные и порой опасные психологические ситуации в повседневной служебной деятельности, оказывающие стрессогенное воздействие на психику сотрудника.

Поэтому психологическая подготовка сотрудников должна быть направлена на формирование устойчивости к:

- негативным факторам оперативно-служебной деятельности: напряженности, ответственности, риску, опасности, дефициту времени, неопределенности, неожиданности и др.;

- факторам, сильно действующим на психику: виду крови, трупа, телесных повреждений и др.;

- ситуациям противоборства: умение вести психологическую борьбу с лицами, противодействующими предупреждению, раскрытию и расследованию преступлений, противостоять психологическому давлению, манипулированию со стороны, как законопослушных граждан, так и правонарушителей; не поддаваться на провокации и др.;

- конфликтным ситуациям в служебной деятельности: умение проанализировать внутренние причины конфликта, разобраться в закономерностях их возникновения, протекания и способах разрешения конфликтных ситуаций: оскорбление и насилие над личностью, хулиганство, грабеж, убийство,

сопротивление представителю власти, вербальная и физическая агрессия и т. д.;

- умение владеть собой в психологически напряженных, конфликтных, провоцирующих ситуациях.

Под психологической устойчивостью понимается целостная характеристика личности, обеспечивающая ее устойчивость к фрустрирующему и стрессогенному воздействию трудных ситуаций.

Частое пребывание в опасных, а иногда и угрожающих жизни ситуациях требует от этих лиц умения владеть собой, быстро оценивать сложные ситуации и принимать наиболее адекватные решения, что будет способствовать более эффективному выполнению поставленных задач и уменьшению чрезвычайных происшествий и срывов профессиональной деятельности среди личного состава органов внутренних дел.

Неумение сотрудника регулировать психическое состояние и действия приводят к отрицательным, а зачастую и тяжелым последствиям как для него самого, так и для окружающих, снижает способность социально-психологической адаптации личности к данным условиям среды, является серьезной помехой в реализации ее жизненного потенциала.

Сподинського О.О., слухач
Національної академії внутрішніх
справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ОСОБИ ДОПИТУВАНОГО НА ФОРМУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

При розслідування злочинів слідчий стикається з різними ситуаціями, які потребують психологічних знань. Психологічні знання необхідні для успішного здійснення досудового слідства, проведення окремих слідчих (розшукових) дій з метою отримання вербальної інформації.

Спілкування вербальними засобами є не що інше як використання живого слова в передачі інформації [1, с. 28].

Складність допиту визначається не лише тим, що слідчому досить часто протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але й тим, що у показаннях навіть сумлінного допитуваного можуть бути і помилки, і перекручення, і вигадки, які слідчому необхідно виявляти і враховувати при оцінці та використанні показань.

Для того, щоб обрати той або інший тактичний прийом під час допиту, а також правильно оцінити показання необхідно знати особливості психологічного процесу формування показань. Більшість людей правильно сприймають дійсність, хоча нерідко трапляється й однобоке сприйняття та викривлення уявлення про сприйняте.

Свідок – це фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

З набранням чинності КПК 2012 року у вітчизняному кримінальному процесі з'явилися поняття “свідок обвинувачення” і “свідок захисту” (ч. 6 ст. 352 КПК)[2]. Кожна сторона забезпечує прибуття в суд “свого” свідка. Суд лише сприяє сторонам кримінального провадження у забезпеченні явки свідків шляхом здійснення судового виклику (ч. 2 ст. 327 КПК). Однак після приведення головуючим у судовому засіданні свідка до присяги і попередження його про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і давання завідомо неправдивих показань особи стає свідком не сторони, а свідком правосуддя [3, с. 124].

Формування показань складається зі сприйняття, запам'ятовування й відтворення фактів.

Основною сприйняття є первинні психічні процеси – відчуття (зорові, слухові, смакові, нюхові та інші). Активний вплив на повноту, точність й ясність сприйняття має увага, її

направленість, що часто пояснюється професійними інтересами людини.

Сприйняття може бути цілеспрямоване й мимовільне. Цілеспрямоване сприйняття відрізняється більшою повнотою й точністю. На повноту сприйняття впливають суб'єктивні чинники (дефекти органів відчуттів, розлади нервової системи, утомленість, сильне хвилювання тощо) та об'єктивні (несприятливі умови видимості, короткочасність події, значна відстань від місця події тощо).

Значні труднощі виникають під час оцінки результатів сприйняття простору, часу й руху, оскільки сприйняття просторових форм предметів, їх розмірів і відстаней, а також тривалість та послідовність явищ, характеру та швидкості руху не завжди адекватне тому, що було насправді і може значно відрізнятися від реальності.

Тому під час допиту необхідно з'ясувати, яким чином особа сприймала форму, розміри і просторові відношення предметів, а, також за якими критеріями вона будує судження про них. Необхідно враховувати вплив повітряної й геометричної перспективи, оптичних викривлень, слухових відчуттів при сприйнятті, кольору об'єктів (білий, червоний і жовтий кольори видні на більшій відстані), брати до уваги розміри й розташування тіні від предметів, наявність орієнтирів, час подолання даної відстані і деякі інші фактори. Більш менш точне сприйняття відстані можливе у межах до півкілометра.

Безпосереднє сприйняття тривалості й послідовності явищ також буває неточним. Зміна різних за змістом подій і думок створює враження швидкоплинності, а час, заповнений бідними й одноманітними психологічними процесами здається навпаки – більш тривалим. Особливо "летить час" при позитивній емоційній окрасці сприйняття. Помалу "тягнеться" час при хворобах і безсонні.

Психологи відмічають, що у сприйнятті часу велику роль грає ритміка серцебиття й дихання, а також органічні відчуття. Сприйняття послідовності явищ, як правило, більш точне, ніж

сприйняття їх тривалості. Тому іноді для з'ясування тривалості певних часових відрізків буває доцільно з'ясувати, які події відбулися між певними фазами розгортання злочинної події.

Сприйняття руху – це одночасне сприйняття простору й часу. Сприйняття швидкості може бути відносним (коли сприймається і рухомий предмет і якийсь нерухомий предмет) та безвідносним (сприймається лише рухомий предмет). Безвідносне сприйняття відрізняється меншою точністю, ніж відносне. Сприйняття швидкості залежить від швидкості рухомого предмета й відстані між ним і сприймаючим суб'єктом: чим більша ця відстань, тим рух здається більш повільним.

Повне й правильне сприйняття певної події ще не забезпечує правильного її відтворення. У результаті відчуття й сприйняття в корі головного мозку створюються тимчасові нервові зв'язки (асоціації). У цьому є сутність процесу запам'ятовування, з цього розпочинається діяльність пам'яті. Асоціації, що утворилися, поділяються на смислові, суміжні (коли події, що сприймалися, відбувалися одночасно або послідовно одна за одною), схожі (схожі слова, предмети) й асоціації по контрасту (наприклад, світлий і темний).

У своїй практиці слідчий неминуче стикатиметься з такими явищами, як реконструкція і деформація відтвореного людиною матеріалу, що виявляється:

- а) у викривленні смислового змісту інформації;
- б) в ілюзорній деталізації відомостей;
- в) в об'єднанні в єдине ціле розрізнених елементів матеріалу;
- г) у роз'єднанні пов'язаних елементів;
- г) у зміщенні окремих сторін аналізованої події;
- д) у перебільшенні окремих сторін події залежно від стійких і ситуативних інтересів допитуваного тощо.

Слідчий повинен враховувати, що в багатьох випадках труднощі згадування визначаються індивідуальними труднощами вербалізації чуттєво сприйманого матеріалу, тобто

словесного оформлення того, що людина бачила і чула. Відомо, що словниковий запас і мовна культура допитуваних часто дуже обмежені. У таких випадках слідчий має надати лексичну допомогу, нагадати допитуваній особі набір слів і понять, із яких вона може вибрати найбільш підходящі.

Формування зізнань допитуваної особи визначається і тим, які в неї провідні аналізатори. Інакше кажучи, при допиті слід враховувати розвиток чи слабкість у конкретного індивіда зорової, слухової, дотикової, рухової, нюхової і смакової пам'яті.

Успіх допиту визначається серед іншого і тією підготовчою роботою, яку проводить слідчий. Відзначимо найважливіші моменти підготовки слідчого до допиту.

а) створення інформаційної бази за результатами попередніх слідчих (розшукових) дій і даних оперативно-розшукової роботи. Смысл створення інформаційної бази – з'ясування суб'єктів, яких слід допитати, розробка необхідних запитань для допиту, а також вивчення особистості допитуваного. Останнє передбачає знання соціального статусу цієї особи, референтні для неї соціальні групи, позитивні і негативні особистісні якості;

б) визначення найефективніших прийомів психологічної взаємодії з цією особою. Продумуючи власну поведінку, необхідно враховувати такі особливості допитуваного, як рівень його агресивності і конфліктності, ступінь емоційної стійкості чи нестійкості, гнучкість або ригідність і його мислення та ін.;

в) складання плану допиту. План може бути письмовим чи зафіксованим лише в думці. Але він завжди має містити мету майбутнього допиту і зумовлену цією метою систему запитань.

У процесі попередньої оцінки показань можливо виявлення негативних обставин, які при допиті можуть виступати у двох формах: а) відсутності у показаннях допитуваного даних, які повинні мати місце; б) наявності у показаннях даних, яких не повинно бути. Так, у разі наявності даних, яких не повинно бути, негативні обставини при допиті

можуть проявлятися у вигляді обмовок та винної поінформованості допитуваного. Значення негативних обставин у допиті полягає в тому, що вони виступають специфічними сигналами неправди у показаннях і потребують використання відповідних тактичних прийомів.

Виявлення неправди у показаннях обвинувачених або свідків передбачає їх попереднє дослідження шляхом зіставлення таких показань з різними даними, які є у розпорядженні слідчого (зіставлення окремих елементів у показаннях допитуваних, зіставлення з показаннями інших осіб тощо).

Повідомлення неправди свідками чи обвинуваченими — це вольовий і свідомий акт, спрямований на перекручення істини. Отже, для запобігання і встановлення неправди слідчий повинен знати її можливі мотиви. Засобами усунення мотивів неправди при допиті є тактичні прийоми, розроблені на підставі методу переконання. Таким чином неправда може бути відвернута на стадії встановлення психологічного контакту з допитуваним. Використання тактичних прийомів, спрямованих на встановлення психологічного контакту, сприяє побудові безконфліктної ситуації допиту і одержанню правдивих показань [4, с. 119].

Участь психолога в підготовці до проведення допиту допоможе слідчому в дослідженні матеріалів справи (кримінального провадження), вивченні допитуваної особи та прогнозуванні варіантів розвитку майбутнього спілкування у процесі допиту [5, с. 506].

Поведінка слідчого в ході допиту має коригуватися залежно від того, як змінюється психічний стан допитуваного. Але в усіх випадках він повинен залишатися впевненим, стриманим і психологічно стійким.

Список використаних джерел:

1. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

2. . Кримінальний процесуальний кодекс України. – К.: Паливода А.В., 2013. – 328 с.
3. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: Підручник. – К.: Істина, 2014. – 432 с.
4. Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізначів] / Панов М.І., Шепітько В.Ю., Коновалова В.О. та ін. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 720 с.
5. Баранчук В.В. Участь спеціаліста-психолога у проведенні допиту / В.В. Баранчук // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: тези допов. та повід. наук.-практ. конф. (Київ, 3 квітня 2009 р.). – К.: Атака, 2009. – С. 504-506

Севрук В.Г., кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

ТИПИ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ

Масштаби поширення етнічної злочинності представляє реальну загрозу нормальному функціонуванню державних інститутів, економічному прогресу та національній безпеці України. Стан етнічної злочинності на сучасному етапі розвитку України, як держави багато в чому залежить від результатів протидії даному виду злочинності. Історична ретроспектива протидії етнічній злочинності показала, що це явище виникає разом із зародженням цивілізації, виникнення перших держав, розвивається та існує в ХХІ столітті.

Тому для подолання етнічної злочинності потрібно визначити, які є типи етнічних спільнот. Такого роду спільноті називають також кровнородинними або спільностями, що виділяються на основі особливої культури. До них відносять: племена, народності, нації. В усякому разі, при вивченні етнічних

суспільних структур, явищ, процесів, центральною базою є категорія "етнос", що від грецького походження означає: зграя, група, рій, плем'я, народ.

Британський соціолог Ентоні Сміт один виокремлює шість головних рис етнічної спільноти, які найчастіше згадуються і можуть вважатись їхніми атрибутами. Це: групова власна назва; міф про спільних предків; спільна історична пам'ять; один або більше диференційних елементів спільної культури; зв'язок із конкретним «рідним краєм»; почуття солідарності у значної частини населення

Підсумовуючи сказане, Е. Сміт дає визначення етнічної групи як типу культурної спільноти, що надає великої ваги міфів про походження та історичній пам'яті й відрізняється однією, а то й кількома культурними особливостями: релігією, звичаями, мовою, інституціями.

"Народ" - термін багатозначний. Мовою політичних наук "народом" називають трудящі верстви, класи міста і села. Мовою соціальних наук - це спільності, які в етнічній ієрархії стоять між нацією та племенем. Вони стійким чином пов'язані з територією, мають свою мову, культуру, систему влад, політичний лад. Народ – це культурно-історична спільність людей.

За визначенням Е.Д. Сміта, нація — це "колектив людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадянську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх його членів" [1].

Слід відзначити, що історично формування етнічних спільнот можна відраховувати від моменту розпаду первісного людського стада. Спочатку виникає рід - група людей, які об'єднані кровною спорідненістю. Члени роду усвідомлювали свою спорідненість і носили загальне родове ім'я. Рід включав в себе кілька або багато сімей.

Появі роду сприяло виникнення первісної общини, економічною основою якої була громадська власність. Спільне ведення господарства на основі общинної власності, природно-зрівняльний розподіл речей, в першу чергу продуктів харчування, спільний побут і розваги сприяли утворенню такої спільності як

рід. Можна сказати, що рід виступає як найперша виробнича, соціальна і етнічна група людей, об'єднана в одне ціле спільною трудовою діяльністю, спільною мовою, спільними релігійними і міфологічними віруваннями, звичаями.

Кілька родів могли об'єднуватися в клани - родові союзи. Єдність кланів ґрунтувалась на вірі в спільність походження. Кілька кланів могли скласти плем'я. Основу єдності племені складають кровно-родинні зв'язки; крім того, плем'я проживає на певній території, у його членів спільну мову або діалект, свої звичаї і культ, спільна господарська діяльність.

Поява племені пояснюється необхідністю насамперед збереження та захисту середовища проживання (території проживання, місць полювання та рибальства) від посягань з боку інших людських об'єднань. Численніший склад населення набагато полегшував завдання переселення і устрою життя на нових територіях.

Народності починають складатися з племен після появи перших держав. Для народності характерні територіальна спільність, об'єднана господарська та культурна діяльність, а також єдина мова. Належність до народності визначається вже не тільки кровно-родинними зв'язками.

Нація - вища форма соціально-етнічної спільності. Об'єднання людей за національною ознакою створює найкращі передумови для проживання людей, організації виробничо-економічного, соціально-політичного і культурного життя. Спільність економічного життя, єдина мова, спільна територія, деякі особливості психічного складу людей, які проявляються у специфічних рисах культури.

Можна сказати, що нація - це колектив людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадянську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх його членів. Згуртуванню нації сприяють: спільна історична пам'ять; розвинена національна самосвідомість. Історична пам'ять - це знання минулого, кращих досягнень національної культури, видатних представників нації у сфері науки, політики, мистецтва, а також

прагнення діяти відповідно з кращими зразками, представленими в історії [2].

Однак, оскільки в історії кожної нації були не тільки героїчні сторінки, а й неприємні, історична пам'ять також припускає, що нація повинна визнавати свою провину за скоєні помилки і робити висновки з уроків минулого. Національна самосвідомість - почуття приналежності до нації, ототожнення її інтересів зі своїми. Ці інтереси мають на увазі, з одного боку, прагнення до збереження національної культури, захисту її самобутності, а з іншого - бажання збагатити свою національну культуру кращими досягненнями інших культур.

Підсумовую, слід зазначити, що врахування вищевикладеного поліпшить роботу правоохоронних органів, що стосується попередження та протидії етнічній злочинності.

Список використаних джерел

1. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Тарашука. — К.: Основи, 1994. — 224 с.

2. Етнополітологія // Інтернет-сайт: Studies.In.Ua. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://studies.in.ua/etnopolit-seminar/1368-osnovn-pdhodi-do-viznachennya-etchnost.html>.

Трач С.С., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ СПОСОБИ ШАХРАЙСТВ У СФЕРІ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ

Криміногенна обстановка, що складається в економіці України не лише перешкоджає нормальному розвитку фінансової системи країни, але й вимагає підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, пошуку найбільш оптимальних підходів до вирішення проблем, що

виникають у процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у кредитно-фінансовій сфері, а саме шахрайства з фінансовими ресурсами [1, с. 279].

Наведемо декілька способів шахрайств у сфері кредитних операцій банків. І так, шахрайське отримання кредиту полягає в поданні неправдивих відомостей. Позичальник вже при оформленні кредиту передбачає не повертати його, має місце умисел на заволодіння майном або придбання права на нього вже в момент здійснення дій, які спричинили передачу цього майна. Введення в оману потенційними клієнтами банківських службовців здійснюється різними способами, які можуть бути об'єднані в дві групи: 1) шляхом використання спеціально створених для розкрадання кредитних ресурсів фіктивних підприємств; 2) шляхом фальсифікації документів та застосування інших прийомів обману, внаслідок чого клієнти кредитів вводяться в оману щодо можливостей та перспектив повернення отриманих коштів та якості забезпечення кредиту.

Використання фіктивних підприємств. Фахівці виділяє наступні типові прийоми створення фіктивних підприємств: 1. Створення підприємства по справжнім документами особами, які не мають намір займатися господарською діяльністю. Керівники такого, підприємства після отримання кредиту і його присвоєння уникають кредиторів. 2. Внесення до установчих документів, необхідні для реєстрації підприємства, перекручених відомостей про засновників (керівників). Часто для цих цілей використовуються втрачені або викрадені паспорти громадян. Після реєстрації фірми і отримання кредиту шахрай ховається. 3. Виготовлення підроблених статутів, реєстраційних та інших документів з використанням справжніх печаток, ксерокопій дійсних документів та іншим чином. 4. Реєстрація підприємств на фіктивні адреси. Можливі різні модифікації даного прийому: при реєстрації підставних фірм вказується неіснуючу адресу; зазначена в якості адреси квартира змінюється, продається; зміна орендованих як офіси приміщення без повідомлення реєстраційних, податкових органів, контрагентів за угодами; висновок за грошову винагороду усних угод з власниками квартир про використання

їх адреси в якості юридичної адреси фіктивного підприємства. 5. Використання реквізитів ліквідованих підприємств з отриманням шляхом обману згодою їх керівників. 6. Викрадення реєстраційних документів діючих підприємств та відкриття по них розрахункових рахунків у банку. 7. Створення або використання у цілях розкрадання кредиту легальних підприємств під тиском організованих злочинних груп. Керівники подібних підприємств, отримавши на вимогу злочинців банківську позику, передають її злочинцям або безпосередньо, або під виглядом виконання зобов'язань по угоді. 8. Реєстрація підприємств з неналежно оформленими, недійсними документами за змовою з посадовими особами державних органів, що здійснюють реєстрацію підприємств. 9. Використання для розкрадання кредитних ресурсів спеціально створених підприємств, що знаходяться під контролем керівника фірми-судоотримувача або пов'язаних з ним осіб. Одна з можливих схем розкрадання кредиту виглядає наступним чином: гроші витрачаються не на цілі, зазначені в кредитному договорі (наприклад, на розвиток виробництва), а на придбання різних цінностей для фірми – одержувача кредиту (дорогої оргтехніки тощо). Надалі керівник фірми, маючи намір привласнити отримані кошти, засновує ряд нових комерційних структур на своє ім'я або на ім'я своїх співучасників і передає ці цінності з балансу структури – одержувача кредиту на баланси нових структур. Тим самим ускладнюється встановлення приналежності цінностей та їх вилучення з метою відшкодування шкоди. З метою уникнення відповідальності на посади керівників підприємств або головних бухгалтерів підбираються некомпетентні особи, часто мають судимість або страждають психічними захворюваннями, які за певну винагороду підписують документи, необхідні для реалізації злочинних схем [2, с. 113-114].

Фальсифікація документів та інші способи обману. Важливим елементом злочинних схем з присвоєння кредитних ресурсів банків є введення банківських службовців в оману щодо наявності або якості забезпечення кредиту і, тим самим,

щодо можливості виконання боржником своїх зобов'язань у випадку неповернення кредиту.

Зловживання при використанні банківських гарантій та поручительств. Можна виділити наступний спосіб зловживання при даному способі забезпечення кредиту. *Фальсифікація.* Об'єктом фальсифікації часто є гарантійні листи. Для виготовлення підроблених гарантійних листів використовуються наступні прийоми: 1) використання викрадених бланків підприємств з відтисками печаток; 2) використання викрадених або загублених печаток; 3) виконання через спільників відбитків справжній печатці на підроблене гарантійний лист одночасно з підробкою підписів керівників підприємства; 4) використання змонтованих ксерокопій бланків документів, відбитків печаток і підписів керівних осіб; 5) використання підроблених листів, завірених відбитками печаток зі старими назвами, реквізитами банком або їх філій. Злочинцями використовується також прийом надання поручительств неіснуючим (фіктивним) поручителем. У ряді випадків виготовлення і збут підроблених гарантійних листів банків і інших організацій здійснюється у формі бізнесу в значних масштабах. Подання до забезпечення повернення кредиту від імені солідних державних або комерційних структур гарантійних листів, отриманих неправомірним шляхом.

Відомі випадки, коли злочинці переконують малознайомих або знайомих керівників банків, страхових організацій, інших кредитних організацій видати їм гарантію для отримання кредиту, мотивуючи це тим, що вже домовилися щодо отримання кредиту, а банківська гарантія потрібна лише для формальності і що підприємство в даному випадку не буде нести ніякої відповідальності. Отримавши гарантію, шахраї отримують позику і привласнюють її, після чого уникають від відповідальності.

Зловживання при використанні застави в якості забезпечення кредиту. Типовими варіантами подібних дій є: 1) представляється в якості застави неповноцінного майна, дійсна вартість якого не відповідає заявленій; 2) надання в якості застави майна, що не перебуває у власності одержувача

кредиту; 3) надання в якості застави майна, на яке не може бути 4) звернено стягнення; 5) неодноразовий заставу одного і того ж майна. *Способом забезпечення повернення банківського кредиту* є страхування ризику неповернення кредиту. Розвиток цього способу забезпечення повернення кредиту пов'язане з вчиненням злочинів, пов'язаних з підubboкою одержувачами кредитів договорів страхування та пред'явлення їх до банку як документи, що забезпечують зворотність одержуваних кредитних коштів [2, с. 114].

Отже, врахування вищевказаних способів шахрайств у сфері кредитних операцій банків дозволить значною мірою вдосконалити роботу органів внутрішніх справ при попередженні та розкритті шахрайств у сфері кредитних операцій банків.

Список використаних джерел

1. Мудряк Т.О. Криміналістичні проблеми розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами та шляхи їх вирішення / Т.О. Мудряк // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С. 279-281.

2. Кришевич О.В. Способи шахрайств в банківській сфері: кримінально-правовий аспект / О.В. Кришевич // Юридичний вісник. – 2012. – №2(23). – с.112-116.

Сербин Р.А., начальник докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ФУНКЦІЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

Загальноприйняте визначення благодійної діяльності формулюється через існування громадських проблем. Будь-які дії, створені для їхнього вирішення визнаються благодійністю. Здійснення благодійництва, як приватного, так і добровільного

справа конкретної людини, оскільки це пов'язано з розпорядженням приватними, матеріальними, фінансовими чи трудовими ресурсами. Кожен творить благо, вкладаючи до цього власне уявлення проблемами. Благодійність лежить поза сферою офіційного адміністрування. Рішення у цій сфері приймаються, а дії робляться без розпоряджень закону чи офіційної політики.

Альтруїзм та співчуття – необхідні умови здійснення благодійної діяльності. Вони в тій чи іншій мірі притаманні кожній людині. Певною мірою заняття благодійністю – це задоволення потреб в альтруїзмі або в відповідних емоціях. У випадку благодійності це є допомога іншим особам за допомогою власного добробуту чи вільного часу й за умови, що надання цієї допомоги не шкодить іншим конкретним особам і не є протизаконною [1]. Отже, розглянемо безпосередньо функції благодійної діяльності:

- економічна: забезпечення гідного існування громадян, що з об'єктивних особливостей і життєвих ситуацій неспроможні самостійно подбати про себе;

- соціальна: зняття соціальної напруги шляхом вирівнювання рівня життя, підтримки самих знедолених верств населення, котрі за об'єктивними обставинами неспроможні адаптуватися до відповідних умов;

- ринкова: заповнення недоліків соціальної держави і функціонування ринкових механізмів, передусім за допомогою оперативності і адресності доставленої допомоги;

- громадська: заповнення перекосів громадських відносин, що призводять до відходу окремих категорій населення від стандартів життєдіяльності, що обмежує їхні можливості щодо споживання громадських благ і самореалізації; одночасно – вплив громадської думки;

- політична: реалізація механізмів, а саме зв'язок населення, побудова владних структур, формулювання соціальних пріоритетів від імені тих, які з об'єктивних причин, не здатний відстоювати своїх прав чи соціальний статус;

- маркетингова: задоволення потреб філантропів, надання донорам послуг щодо здійснення благодійних проєктів,

одночасно – культивування альтруїстичних і людинолюбних настроїв у суспільстві [1].

Отже, необхідним критерієм ефективності функціонування благодійних організацій є доступність наданих благ нужденним групам населення, тобто здатність благодійників своєчасно, чітко виявляти і максимально здійснювати свої статутні функції. Тому принципи моральності та чуйності – це не лише обов'язок, а й потреба сумлінної людської душі. Адже справжня благодійність не потребує винагороди, вона закладається в самому вчинкові та в добрій волі того, хто дає і співпереживає, це не популізм, а стан душі.

Список використаних джерел

1. Завдання благодійності: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bukvar.su/sociologija/70977-Zadachi-blagotvoritelnosti.html>.

Волуйко О.М., начальник курсу факультету підготовки працівників ОВС навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Сила поліції не в правах її, а в енергійному і закономірному виконанні обов'язків.

І. Моллеріус

Вже вкотре в Україні за останні 20 років говорять і сперечаються щодо реформування і удосконалення системи правоохоронних органів. Однак за роки незалежності ця система не зазнала значних змін. Проголошені реформи тільки декларували кореневі перетворення, але нічого не змінювали по суті. За цей час держава зазнала кардинальних змін,

сформувались зовсім інші соціально-економічні відносини, інша злочинність, інші злочинці та інші злочини. В незалежній Україні, яка знаходиться у стані перманентних виборів, державі, як виявилось, не до міліції. Проте проблем у сфері правоохоронної діяльності накопичилось достатньо. Головною проблемою сьогодення є проблема відносин міліції і суспільства.

Реформування системи правоохоронної діяльності просто необхідно. Воно має торкнутися змін, які будуть містити позитивний вплив на реформування відомств з відповідністю до європейських стандартів. Реформи мають торкнутися міліціонерів, стереотипу мислення, внутрішньої нормативної бази та законодавства.

Після реформування міліції суспільство має відчутти себе захищеним, перестане сприймати міліцію, як силову структуру. Українська міліція нині, як і протягом усього періоду її існування, була, є й буде правоохоронною системою, на яку держава покладає основний тягар відповідальності за захист нашого суспільства від злочинності.

Так у зарубіжних наукових джерелах велика увага приділяють визначенню основних засад правоохоронної (поліцейської) діяльності. Перелік цих принципів, зазвичай, різний у кожній країні (залежно від національних традицій та політичної ситуації), проте в узагальненому вигляді до них можна віднести такі:

- 1) верховенство закону;
- 2) деполітизацію;
- 3) демілітаризацію;
- 4) децентралізацію;
- 5) підзвітність і прозорість у роботі;
- 6) тісну співпрацю з населенням і місцевими громадами (принцип «community policing»);
- 7) удосконалення професійної підготовки персоналу з одночасним скороченням його чисельності;
- 8) професійну етику [2, с.71-77].

Слід відзначити, що запропонована Стратегія реформування ОВС орієнтована на задоволення таких вимог суспільства до поліції:

1. Пріоритетним напрямком роботи поліції має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільним групам;

2. Поліція повинна відповідати перед законом, а не перед урядом;

3. Поліція повинна захищати права людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності в демократичному суспільстві;

4. Поліція має бути прозорою у своїх діях, керуватись наступними принципами: верховенство права; деполітизація; демілітаризація; децентралізація; підзвітність та прозорість у роботі; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; професійна підготовка персоналу.

Так, згідно статті 3 законопроекту України «Про муніципальну поліцію», передбачені також основні принципи діяльності муніципальної поліції. Діяльність муніципальної поліції будується на принципах: пріоритету життя, здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки людини; законності; гуманізму; поваги до особи; соціальної справедливості; активної взаємодії з членами громади, громадськими об'єднаннями, засобами масової інформації; гласності та прозорості; підконтрольності та підзвітності громаді безпосередньо та через її органи і посадових осіб; незалежності від фізичних осіб та юридичних осіб усіх форм власності, політичних партій, громадських об'єднань, релігійних організацій; координації діяльності із органами державної влади [3].

Отже, як висновок можемо зазначити, що під впливом останніх подій, в Україні відбувається поступова переорієнтація цінностей та остаточне закріплення європейського вектору правового розвитку. Зокрема, це проявляється у реформуванні МВС України: На даний час муніципальна міліція є однією з найбільш оптимальних форм реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування, оскільки вона максимально наближена до населення, яке вона „обслуговує”, а тому

спроможна вчасно й адекватно реагувати на ті проблеми, що виникають. Діяльності новоствореної української поліції повинна бути спрямована на служіння народу країни і конкретній людині зокрема. Результатом послідовного дотримання такої формули роботи неодмінно буде обов'язкове покращення ставлення людей до правоохоронної системи.

Список використаних джерел

1. Вінченко В. Міліцію в поліцію?! / В. Вінченко // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vladvinichenko.blogspot.com/2012/04/blog-post.html>.

2. Федченко О. Структура поліцейських органів держав ЄС та правове регулювання їх діяльності / О. Федченко // Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності органів внутрішніх справ у сучасний період розвитку державності України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 жовтня 2007 р. – К. : МП Леся, 2008. – С. 72–77.

3. Проект Закону України «Про муніципальну поліцію» № 4276а від 10.07.2014 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3AS68A.html.

Бондаренко Є.В., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА СТРАХОВОГО ШАХРАЙСТВА В УКРАЇНІ

Страховання є не лише перспективним, а й дуже складним видом діяльності. Добре налагоджена страхова справа сприяє активному розвитку бізнесу та вирішенню активних соціальних проблем. Проте формуванню сучасного страхового середовища перешкоджає безліч чинників, серед яких кризовий стан економіки, недосконалість податкового законодавства,

небажання більшості фізичних та юридичних осіб витратити гроші на сумнівні, з їх точки зору, переваги захисту від певних ризиків. Найбільш проблемним питанням у розвитку економіки є розробка комплексу заходів щодо створення повноцінного страхового ринку як обов'язкового атрибуту ринкової економіки[1].

Страхова статистика на сьогодні в Україні не ведеться, проте за різними даними збиток страхових компаній від дій шахраїв складає 10-15%, а в деяких компаніях до 25% від загальної суми страхового відшкодування. Так, кількість сфальсифікованих страхових випадків у 2009 році склала 1,5-2% від загальної кількості страхових випадків, але при цьому в грошовому вимірі страхове шахрайство складало 5-10% (до уваги бралися лише доведені страхові справи).

Однак незважаючи на постійне зростання обсягів страхових надходжень та частки страхування у ВВП, зазначених темпів розвитку вітчизняного страхового ринку було досягнуто завдяки використанню страхування як інструменту податкової оптимізації; питома вага класичного страхування становить лише 34% від загальних показників. Ситуація на страховому ринку ускладнена низкою проблем, без вирішення яких неможливо очікувати поліпшення його функціонування, зокрема таких, як недовіра до страховиків, низька платоспроможність потенційних покупців страхових продуктів і неповна інформованість про розвиток страхового ринку та наявні страхові продукти; недостатній рівень кваліфікації кадрів у страхових організаціях, відсутність середньо- та довготермінового планування, низький рівень застосування страховими компаніями маркетингу та реклами; недокапіталізація страховиків, недосконалість відповідної нормативно-правової бази, галузевий монополізм, порушення чинного законодавства, надмірна кількість видів обов'язкового страхування, відсутність на ринку привабливих для страховиків інвестиційних інструментів тощо.

За сучасних умов функціонування вітчизняного ринку страхування змінити ситуацію на краще можна лише в разі підвищення ефективності державного регулювання страхової діяльності, яке як у перехідній, так і в ринковій економіці, є важливим чинником успішного розвитку всіх сфер економічної системи держави.

Інформація, яка поширюється страховими компаніями, нажаль, не заслуговує особливої довіри, адже найбільш відомі страховики прагнуть дещо знизити кількісні показники втрат від шахрайства щоб не завдати шкоди іміджу, в той час як дрібні компанії навпаки можуть невиправдано завищувати свої збитки від шахраїв з метою уникнення фінансових зобов'язань перед державою.

Список використаних джерел

1. Страхове шахрайство в Україні та практика його уникнення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=72940>

2. Протидія страхового шахрайству в автострахованні як складовий елемент управління якістю страховика:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.klubok.net/article2566.html>

Павленко С.О., кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

ДУХОВНІСТЬ І МОРАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК УМОВА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція – не просто соціальне, але і психологічне та моральне явище. Адже вона не існує поза людьми – їх поведінкою, діяльністю. Корупція – це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя.

У країнах, де корупція поширена значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні

відносини між людьми, корупція із соціальної аномалії поступово перетворюється в правило і виступає звичним способом вирішення життєвих проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя значної частини суспільства. Найбільш небезпечним наслідком такого стану речей у суспільстві є те, що в результаті витіснення корумпованими відносинами правових та етичних відносин відбувається значний злам у суспільній психології – люди у своїй поведінці з самого початку психологічно вже налаштовані на протиправні способи вирішення питань.

У корупції знайшла відображення психологія конкретних індивідів. Буде чи не буде вчинено корупційне діяння, залежить від конкретної особистості. Підкреслюючи психологічне коріння корупційної поведінки, слід виходити з того, що особа, яка стає на шлях вчинення корупційних діянь, не є, так би мовити, с корумпованою від природи. Корумпованих рис поведінка особи набуває в процесі власної соціалізації. Отже, стане чи не стане особа корупціонером залежить не стільки від того, які традиції чи психологічні настанови вона увібрала в себе від народження, а від того, в якій суспільній атмосфері вона зростає, який психологічний клімат панував навколо неї, які вчинки визнавалися аморальними, а які з боку моралі заохочувались. Іншими словами, йдеться про суспільну свідомість, в якій фіксується надзвичайно багато аспектів суспільного життя, у тому числі відношення громадян до закону і їх реакція на корупцію [1, с. 20].

Захист громадської свідомості від корупційного впливу є одним із стратегічних напрямів запобігання корупції, що включає збереження моральних цінностей та зростання суспільної свідомості. Для ефективної антикорупційної діяльності необхідна соціальна база, в якій уособлюється бажання значної частини суспільства протидіяти корупції. За відсутності такого психологічного настрою суспільства антикорупційна діяльність правоохоронних та інших державних структур приречена на поразку.

Існує декілька принципових положень, які потрібно приймати до уваги, аналізуючи проблему психології корупціонера. Під корупціонером слід розуміти не лише посадову особу, що отримує хабарі, а й особу що виконує управлінські функції у комерційній або іншій організації, що отримує незаконну винагороду, а також особу, що дає хабар (винагороду); виборець, що віддає свій голос за винагороду[1, с. 22].

Елементи психології корупціонера (якщо мати на увазі активну корупцію, тобто підкуп) притаманні майже кожній дорослій людині. Саме ця обставина примушує завжди враховувати психологічний фактор при побудові будь-яких моделей боротьби з корупцією, що розглядаються у контексті тієї чи іншої стратегії економічного розвитку.

Ядром психології корупціонера зазвичай визнається мотивація поведінки, під якою розуміється сукупність мотивів, тобто свідомих потреб, що виступають як спонукальні причини активності. Відповідно поведінка корупціонера у основі може бути описаною моделлю боротьби мотивів, що іноді називається «моделлю вагів» або моделлю ризикованої поведінки.

Морально-психологічні наслідки корупції проявляються в тому, що вона є потужним фактором деморалізації суспільства, девальвації моральних цінностей, деформації індивідуальної та суспільної психології, нищить духовні та моральні цінності, сприяє поширенню у суспільстві кримінальної психології, тощо.

Таким чином, масштабне поширення корупції все більше витісняє правові, етичні відносини між людьми. Поступово перетворюючись, корупція із соціальної аномалії стає звичним способом вирішення життєвих проблем, нормою функціонування влади і способом життя значної частини членів суспільства [1, с. 23].

Підсумовуючи викладене доходимо висновку, що суспільство, яке виховане в середовищі з низькими моральними принципами не зможе ефективно протистояти корупції. Тому пріоритетними антикорупційними заходами державної політики повинно стати виховання моральних якостей особистості.

Список використаних джерел

1. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ: 2012. – с. – 237.

Кравчук О.В., аспірант
Відкритого міжнародного
університету розвитку
людини "Україна"

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПУБЛІЧНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Орієнтація нашої країни на побудову правової, демократичної держави та входження до Європейської Спільноти передбачають наявність ефективного механізму захисту прав та свобод людини, одним із елементів якого є дієва та відповідальна система судового захисту фізичних і юридичних осіб від порушень їх прав і законних інтересів з боку органів державного управління у сфері публічно-правових відносин [1, с. 84].

Як засвідчує зарубіжний досвід, одним із ефективних елементів механізму захисту прав і свобод громадян від порушень з боку органів влади є адміністративно-судовий захист, що передбачає існування у межах судової влади окремої спеціалізованої гілки судів, які називають адміністративними.

На сучасному етапі розвитку незалежної України, можемо говорити про нове місце та роль адміністративного права, не тільки у держави, а й у громадянському суспільстві. За умови активного розвитку національного законодавства, у державі склалася необхідність у захисті свобод, законних інтересів, та охорони прав громадян, а також забезпечення

верховенства права і дотримання гарантованих Конституцією України засад і принципів процесуально-правового порядку реалізації адміністративної відповідальності. Конституція України у ст. 3 проголошує головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також встановлює принцип, згідно з яким саме ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а вона відповідає перед людиною за свою діяльність. У демократичній Україні найбільшою державною цінністю було визнано саме людини, а захист її прав і свобод став визначальним для характеристики діяльності держави. Ця конституційна формула означає, що відтак головними характеристиками у розумінні адміністративного права мають стати не «управлінська», а тим більше «каральна» його функція, а такі нові функції, як правозабезпечувальна (яка пов'язана із забезпеченням реалізації прав і свобод людини) і правозахисна (яка пов'язана із захистом порушених прав). Саме дві останні функції найповніше відтворюють справжнє суспільне призначення адміністративного права [2, с. 8].

Необхідність забезпечення повноцінного судового захисту прав громадян, зазначила необхідність проведення реформування інституту адміністративного права в Україні. Адміністративна реформа в Україні, це на самперед створення адміністративних судів та прийняття Кодексу про адміністративне судочинство України, з набранням чинності Кодексом адміністративного судочинства України адміністративне судочинство стало самостійним видом судочинства поряд з конституційним, цивільним, господарським та кримінальним судочинством, але діюче адміністративне законодавство не є досконалим, як і сама система адміністративних судів. Усе це вказує на наявність багатьох нерозв'язаних питань, пов'язаних з проблемами розвитку та становлення адміністративного судочинства, усі ці питання потребують пильного дослідження юридичною наукою. Тому удосконалення норм адміністративного права, є необхідним для

подальшого становлення та розвитку адміністративного судочинства в Україні. Проте за будь-яких обставин адміністративна юстиція – це дуже дійовий засіб правового захисту суб'єктивних прав та законних інтересів громадян, саме створення вітчизняної системи адміністративних судів має сприяти забезпеченню доступності до правосуддя навіть за умов істотного збільшення звернень до суду.

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ, тобто публічно-правових спорів, в яких хоча б однією стороною є орган державного управління. Такі спори виникають з приводу порушення органами державної влади прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. До сфери адміністративного судочинства в Україні належать публічно-правові відносини, отже центральним є розуміння публічності, публічного права. На сьогодні в законодавстві немає поняття публічного права та не визначенні його відмінності від приватного. Ці критерії виробляються правовою наукою [3, с. 310].

Традиційно вважається, що публічне право регламентує організацію і діяльність публічної влади і її відношення з приватними особами. Метою публічного права є задоволення загального інтересу, приватне право орієнтоване на індивідуальні, приватні інтереси. Публічний інтерес часто ототожнюється із суспільним інтересом, або вважається, що категорія «публічні інтереси» охоплює як суспільні, так і державні потреби [4, с. 256].

Слід зазначити, що ця відмінність властива як більшості європейських країн (Німеччина, Італія, Франція) так і судовій системі України, де у межах судової влади окремою ланкою є адміністративні суди. Слід відмітити, що адміністративно-судовий процес у Франції містить процесуальні правила, характерні й для цивільного процесу. Адміністративний суд не має права самостійно порушувати провадження, для цього необхідна позовна заява. Суд пов'язаний змістом позову. Але є виняток з цього правила – «з мотивів публічного порядку»,

згідно з яким суд може сам виявити ініціативу і скасувати адміністративний акт, який прийнято некомпетентним органом або поза межами, встановленими законом. Для адміністративно-судової процедури характерний принцип змагальності, але при цьому суддя зобов'язаний відігравати активну роль забезпечуючи громадянину правовий захист. Адміністрація зобов'язана виконати судові рішення і поновити права, що були нею порушені. При цьому судами скасовується незаконні адміністративні акти, а заподіяна ними шкода має бути відшкодована.

Німецька теорія адміністративного права, як і теорія публічного управління, розвивається у руслі континентально-європейської традиції. На думку німецьких адміністративістів, адміністративне право не можна вивчати, не досліджуючи паралельно теорію публічного управління. Діяльність у сфері публічного управління полягає у виданні нормативно-правових, індивідуальних правових актів, а також укладанні адміністративно правових договорів.

Саме поняття публічної діяльності визначається як предмет адміністративного права у Франції, за традиційним для Німеччини методом виключення. Так до публічно-правової діяльності, належить діяльність за винятком приватно-правової, де громадяни і юридичні особи виступають у взаємовідносинах з органами управління, як рівноправні суб'єкти. Словник адміністративного права ФРН виводить поняття адміністративного права із завдань управління і характеризує його як публічне право, яке не є конституційним, державним або процесуальним [2].

У цілому питання щодо подальшого більш прискіпливого аналізу та вивчення адміністративного судочинства в Україні, як засобу захисту прав громадян є дуже важливим і вимагає додаткового вивчення тих проблем та пробілів, що виявляються в процесі діяльності адміністративних судів адміністративних судів, усе це буде сприяти удосконаленню адміністративного процесу.

Список використаних джерел

1. Тарануха В.П. Мета, завдання та зміст адміністративного судочинства / В.П. Тарануха // Науковий вісник Чернівецького Національного університету ім. Юрія Федьковича. – 2011. – Вип. 597. – 84-89.
2. Адміністративне право України / [Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П. та ін.]. – К. : Юридична думка, 2007. – 852 с.
3. Клименко М.М. Адміністративне судочинство як форма захисту прав власності громадян в Україні / М.М. Клименко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2010. – Том 23 (62). №2 – С. 307-312.
4. Адміністративне право України / [Коломієць Т. О., Пиріжкова Ю. В., Армаш Н. О. та ін.]. – К. : Істина, 2009. – 256 с.

Грицик В.В., ад'юнкт кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

ДОКТРИНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ОСОБИ НЕ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ АБО ПОЯСНЕННЯ ЩОДО СЕБЕ, ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ЧИ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ

Демократичні перетворення та розбудова громадянського суспільства – це два вихідних орієнтири сучасного цивілізаційного розвитку України. Остаточна відмова від авторитаризму, а також сприйняття європейської системи цінностей і їх імплементація – всі ці здобутки обумовлюють необхідність посилення з боку держави захисту прав та свобод людини і громадянина. Система конституційних прав є вихідною для формування всього правового поля держави, тому від її широти та ґрунтовності залежить рівень урегульованості

суспільних процесів. Одним із таких ключових прав є право особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, так звана свобода особи від самовикриття.

Інститут свободи особи від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів не новий у вітчизняній конституційно-правовій доктрині, але той рівень розвитку та методологічного оформлення, якого він набув є квінтесенцією ступеня демократизації суспільних процесів. Цікаво, що наприклад у так званому кодексі «Права, за якими судиться малоросійський народ» XVIII ст., аналізований нами інститут свободи від самовикриття та викриття родичів мав імперативний характер. Так відповідно до деяких статей заборонялося давати свідчення особам, які мали родинні стосунки із обвинуваченим або позивачем, або особам які мали залежне від них становище [1, с. 103–110]. Подібне обмеження але вже у формі права було введено в Статуті кримінального судочинства 1864 р. Родичі обвинуваченого або підсудного мали право відмовитися давати показання якщо це може зашкодити особі, але в жодному разі суд не розглядав це упереджено [2, с. 92-96].

Чи не вперше критичному аналізу інститут свободи особи від самовикриття норми піддав у своїх роботах І.Я. Фойницький, який виробив фундаментальні засадничі положення в кримінальному процесі в дореволюційні Росії. Зокрема він приходить до висновку, що захист особи в кримінальному процесі є важливим елементом судочинства, як процесу встановлення істини, а тому він повинен здійснюватися усіма можливими законними методами. Вичерпність заходів захисту є запорукою та об'єктивною необхідністю у визнанні законності кримінального процесу. При чому право особи не давати показання щодо себе чи близьких родичів є невід'ємним правом і взагалі не підлягає упередженій критиці з боку обвинувачення [3].

Подібної точки зору, щодо права особи не давати свідчення щодо себе як невід'ємного елементу правосуб'єктності обвинуваченого дотримувався і А. Ф. Коніі.

Зокрема в своїй видатній промові «О суде присяжных и об условиях его деятельности» він робить акцент на тому, що сама особа обвинуваченого не повинна бути центральним об'єктом в судовому процесі, оскільки центральне місце займає процес встановлення істини. В той час поведінка обвинуваченого викликана сукупністю моральних, фізіологічних та психологічних факторів, які є об'єктивними в його становищі і не повинні впливати на судження суду присяжних, в тому числі не повинно впливати і небажання особи свідчити проти себе, оскільки потреба подібного свідчення яскраво демонструє слабкість обвинувачення та недостатність доказів [4].

Власне, одна із доктринальних проблем, яку породжує активне застосування особою права не давати показання щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів є подолання упередженості у судових органів або суду присяжних стосовно тієї сторони судового процесу на користь якої мала місце така відмова. Але якщо проаналізувати інститут свободи особи від самовикриття або викриття своїх родичів та членів сім'ї з філософських позицій, то таке право об'єктивно є абсолютним, оскільки походить з самої людської природи. Самозбереження це інстинкт, силу якого подолати неможливо, а тому небажання особи свідчити проти себе або членів своєї сім'ї логічно розглядати як невід'ємний елемент самозахисту. Тому подібні свідчення можуть спотворювати дійсність та не сприятимуть пошуку істини. Лише в суспільстві із надзвичайним високим рівнем розвитку правової культури та правової свідомості особа може розуміти, що є загрозою для суспільства, але навіть за таких умов індивідуалізм самосвідомості та первинні інстинкти превалюють над логікою. З цих позицій наділення особи правом не давати показання щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів та закріплення цього права в ранзі конституційного є надзвичайним здобутком філософсько-правової думки XVIII-поч. XX ст.

Аналізуючи доктринальні або так звані ідеологічні джерела права особи не свідчити проти себе, близьких родичів та членів сім'ї слід ув'язати його із сутністю провадження чи то

кримінального, чи будь-якого іншого. Право особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів породжує цілу низку інших інститутів та принципів правосуддя, зокрема принцип презумпції невинуватості.

З цього приводу Р. В. Бараннік зазначає, що ненадання підозрюваним чи обвинуваченим доказів своєї невинуватості в силу використання права на свободу від самовикриття не може розглядатися як доказ його винності. Принцип з'ясування об'єктивної істини вимагає від органів дізнання, досудового слідства та суду ставитись неупереджено до факту використання особою права на свободу від самовикриття і досліджувати всі обставини справи всебічно, повно та об'єктивно [5, с. 172-175].

Історично всі ці принципи розвивалися в сукупності і мали єдине теоретико-методологічне підґрунтя, в контексті філософсько-правового пізнання такої категорії як «істина» і «законність». Правова думка в процесі своєї діалектичної еволюції виробила такий комплекс прав та свобод який максимально відповідає потребам суспільного розвитку, але того суспільства де людина є абсолютною цінністю за умови її мирного добросусідства та співіснування з іншими членами такого соціуму, поваги до їх свобод, честі та гідності.

Слід також навести точку зору, А. В. Гордимова, який зазначає, що в сучасних умовах глобалізації спостерігається тенденція посилення ролі і значення правової доктрини при вирішенні тих або інших судових справ. Особливо дана тенденція виявляється в контексті забезпечення права захисту особи в кримінальному процесі. Сама по собі правова доктрина допомагає органічно з'єднати соціокультурний контекст розвитку суспільства з правовим статусом особи і громадянина. Саме тому, свобода від самовикриття розглядається не лише як елемент правосуб'єктності учасника кримінального процесу, а як загальносуспільна чи навіть загальнодержавна цінність. З цих позицій детермінація в кримінально-процесуальному законодавстві змісту та обсягів права особи не давати свідчення проти себе повинна бути максимально чіткою, а механізм правореалізації – максимально ефективним [6].

Таким чином, вітчизняна правова доктрина розвиваючись в умовах тотального поширення принципів демократії та розбудови громадянського суспільства визнає право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів як невід'ємне, природне, абсолютне та суб'єктивне право особи. Гарантування цього права демонструє ступень розвитку законності, а також правосвідомості як суспільства, так і окремого індивіда. Разом з тим, аналізоване право виявилось досить складним, оскільки є вихідним від складних філософсько-правових пошуків вирішення проблеми істинності. Але саме істинність як критерій сприйняття будь-якого явища правової реальності обумовлює необхідність існування та гарантування права особи не давати показання щодо себе або членів сім'ї.

Список використаних джерел

1. Дмитришин Ю. Хелмінське право як джерело «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.// Вісник Львівського університету. – 2012. – Випуск 56. – С. 103–110.
2. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Семеніхін; наук.ред. О. В. Петришин. – Х.: Юрайт, 2012. – 88 с.
3. Фойницкий И.Я. Защита в уголовном процессе как служение общественное / И.Я. Фойницкий. – С.-Пб.: Типо-литография А.М.Вольфа, 1885. – 66 с.
4. Кони А. Ф. Очерки и воспоминания : (Публичные чтения, речи, статьи и заметки) / А. Ф. Кони. – СПб. : тип. А. С. Суворина, 1906. / [репринт] – Х. Основа, 892 с.
5. Бараннік Р. В. Право особи на свободу від самовикриття, викриття членів її сім'ї чи близьких родичів у кримінальному процесі України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Р. В. Бараннік. – Запоріжжя: Запорізький юридичний ін-т., 2002. – С. 172-175.
6. Гордимов А. В. Доктринальні джерела права в умовах глобалізації / А. В. Гордимов // Право України. – 2014. – № 9. – С. 147-154.

Остафійчук Т.В., доцент кафедри психології та педагогіки Національна академія внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Кардинальні соціально-економічні, ідеологічні, політичні та загальнокультурні зміни, які відбуваються в Україні неодмінно призводять до серйозних змін в ціннісно-особистісній сфері усіх членів суспільства. Саме тому проблема цінностей у центрі уваги сьогодення.

У дослідженнях встановлено, що ціннісні орієнтації, виражаючи характер ставлення людини до різних аспектів матеріального і духовного світу, посідають істотне місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, здійснюють регуляцію діяльності та поведінки.

Ціннісні орієнтації – спрямованість інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність надавати перевагу одним цінностям і заперечувати інші, спосіб диференціації особистісних об'єктів і явищ за їх особистісною значущістю [1].

Ціннісні орієнтації студентів виступають в їхній діяльності та посідають найвищий щабель у мотиваційно-регулятивній системі, оскільки виконують функцію стійкого регулятора поведінки та професійної діяльності, впливають на зміст і спрямованість потреб, мотивів, інтересів особистості.

Юнацький вік є сензитивним для утворення ціннісних орієнтацій в якості стійкої особистісної властивості, яка впливає на становлення світогляду. Психологічною основою формування ціннісних орієнтацій в юнацькому віці є процес засвоєння цінностей життя і їх перетворення в змістовні елементи ціннісних уявлень. Професійне самовизначення юнаків як ціннісно-життєвий вибір відбувається на основі загальної орієнтації в соціально-економічній ситуації в країні та

прогнозування престижності обраної професії, усвідомлення її цінності та виділенні віддаленої професійної мети, її узгодженість з іншими важливими життєвими цілями.

У процесі професійного становлення в результаті взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу відбувається процес інтерналізації – внутрішнє засвоєння суспільно-професійних цінностей.

Специфіка професії вимагає розвиненості гуманістичної спрямованості системи ціннісних орієнтацій, що забезпечує успішну аксіологічну діяльність, формування світоглядних позицій та визначення особистісного смислу педагогічної діяльності, а тому метою навчально-виховного процесу в навчальному закладі має бути формування професійно-значущих утворень особистісної структури і, перш за все, ціннісних орієнтацій

Стрижнем системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців є ставлення до своїх особистісно-професійних характеристик, основою яких є мотиваційно-потребова сфера особистості.

Особливості системи ціннісних орієнтацій особистості кожного студента зумовлені впливом об'єктивних (стать, рівень матеріального забезпечення, місце проживання, друзі) і суб'єктивних (спрямованість на майбутнє, рівень самоактуалізації, рівень професійно-педагогічної спрямованості) чинників. У процесі оволодіння майбутньою спеціальністю більшої ваги набувають цінності, пов'язані з професійною діяльністю, активним діяльним життям та міжособистісними стосунками, що є свідченням взаємозв'язку ціннісних орієнтацій та особистісної зрілості.

В отриманих результатах емпіричного дослідження розкриваються особливості поведінки студентів чоловічої та жіночої статі. Для дівчат першого та третього курсу є характерним те, що на перших місцях було визначено (щасливе сімейне життя, щастя інших, творчість). На останніх місцях було визначено (активне діяльне життя, раціоналізм, життєва мудрість, цікава робота). Все це пояснюється тим що у дівчат

ще не сформовані професійні та моральні цінності для подальшого життя.

Для хлопців першого та третього курсу на першому місці було встановлено (впевненість у собі, наявність гарних і вірних друзів, суспільне визнання, життєва мудрість). На останніх місцях визначено (активне діяльне життя, гроші, щастя інших, здоров'я). Все це пояснюється тим що, хлопці більш сформовані для самостійного життя, тобто професійної кар'єри, для морального та психологічного росту.

Для студентів п'ятого курсу вже більш сформовані професійні навички, тобто (пізнання - можливість розширення своєї освіти, кругозору, матеріальне забезпечення, впевненість у собі, здоров'я та щасливе сімейне життя). Це пояснюється тим що, студенти ближче до закінчення навчального закладу і вже планують собі подальшу долю.

Проте для більшості студентів характерний низький рівень сформованості диференційованої структури ціннісних орієнтацій, внаслідок чого студенти відчують труднощі у визначенні для себе конкретних цілей життя, виборі відповідних засобів для їх досягнення.

Ефективність формування ціннісних орієнтацій студента та всієї системи його підготовки залежить від того, наскільки зовнішні виховні впливи відповідають завданням та змісту його самовиховання.

Для того, щоб допомогти студентів досягти вершин у духовному, моральному і професійному розвитку, потрібно знати його вікові й індивідуальні психологічні особливості та умови психічного розвитку.

З метою реалізації завдань з корегування ціннісних орієнтацій студентів нами було запропоновано проводити спецсеминар "Ціннісні орієнтації студентів", який би викладався впродовж семестру. Теоретична частина спецсеминару може бути спрямована на оволодіння новими знаннями та смислами стосовно проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій. В основу практичних занять слід покласти самопізнання як провідний компонент інтеграції психологічних знань у свідомість

студентів, на основі якого відбувається підвищення самоактивності та особистісне і професійне зростання, яке передбачає і розширення змісту цінностей.

Список використаних джерел

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. –К. Академвидав, 2005. – 448 с.

Баняс О.А., викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Національна академія внутрішніх справ кандидат психологічних наук
Бажанюк В.С., професор кафедри психології та педагогіки кандидат психологічних наук

СТРАТЕГІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРИКЛАДНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Основна *стратегія* програми тренінгу формування прикладних навичок майбутнього юриста орієнтована на створення можливості для розвитку самостійності, ініціативності, відповідальності за свою долю, здібності до творчого вирішення виникаючих проблем, готовності до подальшого власного особового і професійного розвитку на творчій основі. Психологічний механізм реалізації стратегії розгортається в процесі здійснення наступних *освітніх функцій програми* тренінгу:

1. Ревізувати власну психологічну картину життєдіяльності.
2. Створити умови, необхідні для оволодіння сучасними методами пізнання і самопізнання, що є основою становлення здібностей юриста.
3. Допомогти зорієнтуватися в перспективах власного творчого особового і професійного зростання.

Стратегія формування творчого мислення включає опрацювання наступних рівнів:

1. Інтуїтивний – накопичення інформації, необхідної для творчих рішень.

2. Умовно-творчий (проблемні завдання виконуються за допомогою викладача).

3. Творчий (прагнення до співтворчості). Результатом реалізації даного рівня є формування творчої позиції майбутнього спеціаліста.

Використовуючи досвід підготовки майбутніх фахівців формуємо основні стратегічні психотехніки, які доцільно використовувати під час тренінгу формування прикладних пнавичок майбутнього фахівця юридичного профілю:

- Навчання вмінню опиратися в юридичній діяльності на досвід, рекомендації, процесуальні норми. В процесі розв’язання проблемних ситуацій майбутній юрист повинен оволодіти вимогами процесуального законодавства, вміло користуватись власним інтелектуальним та професійним досвідом, використовувати творчо досвідчених спеціалістів, звертатися до порад більш досвідчених колег.

- Легко орієнтуватися в наявній інформації в ході розв’язання правових проблем. Для таких цілей слід навчитися чітко збирати та аналізувати вихідні дані, з’ясовувати елементи, об’єктів яких не вистачає, намітити шляхи перевірки та хід подальшого вивчення проблеми.

- Креативне розроблення плану пошуку вирішення проблемної ситуації. Слід навчатись вибудовуванню рішення та покроково проводити його розв’язання.

- Використання віялоподібного пошуку до розв’язання проблем: управлінських, педагогічних, при розв’язанні злочинів. Гнучке використання методу версій.

- Розвиток вміння переводити вихідні дані проблемної ситуації на рівень психологічних роздумів, умовивід, висновків, оцінок.

- Використання рефлексивного мислення. Навчання вмінню. Створити себе на місце особи, яка залучена в сферу права.

- Використання прийому складання малюнку. Навчатись працювати з мікрочастинками та деталями в процесі встановлення істини.

- Оволодіння вміннями складання цілісності малюнку. Навчитися детально та ретельно розглядати дрібні проблеми, тонкі прояви психології особистості.

- Формування вмінь моделювання, передбачає складання схем, моделей, передбачення зв'язків та відношень між об'єктами проблемної ситуації. Важливо навчитись розробками та вимальовувати графічні схеми, виводити назовні приховані ознаки, вміння приймати збалансоване рішення («за» та «проти»).

- Формування навичок мисленнєвого експериментування. Перевіряти правову проблему детально, виявляти найменші неточності, сумніви, непорозуміння, відшукувати зв'язки кожного клаптика, міняти їх місцями, поки «малюнок» дослідження не стане цілісним.

- Коли робота не завершена, не видно виходу з ситуації, то спеціалісти рекомендують викласти її комусь. В цей час йде неусвідомлена праця думок (за Валлах) [218].

- Використання критичного повернення до вихідної позиції. Іноді пастка виникає в результаті «зацікавленості», наявності упущень, які непомітні навіть при повторних біжучих переглядах. Тоді слід використати критичне повернення до початкової позиції і починати перевіряти кожен крок дослідження.

- Виявлення протиріч в ході розв'язання проблемної ситуації. Слід навчитися розв'язувати будь-яке протиріччя, яке виникає, підносити в ранг пріоритетного та перевіряти все, що з ним пов'язано.

- Формування вміння вмінь використання свіжого погляду. Це креативний аналіз наче б то зі сторони, погляд на проблему в іншій рамці («рефреймінг»).

Корольчук В.В., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ПСИХОЛОГО-СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЇ

Кримінолог А. Зелінський [1], в своїх працях обґрунтовує та зазначає, що девіантна (відхилена) поведінка є предметом вивчення соціології, а злочинність — одна з форм девіантної поведінки, тому вивчати її повинні соціологи, а не юристи. Він підкреслює, що соціальна психологія, яка виникла на межі соціології та психології, є особливою галуззю знань про людські відносини і належить до психології. Вчений вважає, що оскільки у кримінології особа і її вчинки посідають центральне місце, то вона охоплює соціальну психологію. Кримінологію взагалі А. Зелінський визначає як комплексну науку, що поєднує соціологію і психологію злочинності, і вважає її соціологічною, а не юридичною наукою. Своє ставлення до кримінологів з базовою юридичною освітою він висловлює так: сприйняття й осмислення правової інформації у кримінологічних дослідженнях повинні здійснюватися через призму соціологічного та психологічного вивчення реальної дійсності. Тому додатковою базовою освітою для кримінолога повинна стати соціологічна або психологічна науки. Проте ця точка зору не дістала широкої підтримки серед науковців-кримінологів України. Без базової юридичної освіти кримінолог не буде здатний правильно трактувати такі базові, основні поняття кримінології, як злочин і злочинець, не зможе

орієнтуватись у розмаїтті норм кримінального законодавства, що ставить під сумнів достовірність таких досліджень і прогнозів.

Як слушно зауважують В. Бурлаков і В. Сальников [2], виключно важливо, щоб у сучасний складний для кримінології час вона не втратила свого місця в системі юридичних наук, щоб її не поглинула правова соціологія або соціологія девіантної поведінки. Кримінологія не повинна відокремлюватися від правового поля, з яким нерозривно пов'язана. Як наукова дисципліна, що осмислює теперішній стан і перспективу взаємовідносин держави і притаманного їй феномену злочинності, кримінологія могла б стати загальнотеоретичною основою для наук кримінально-правового циклу. З урахуванням значущості ролі, яку органи внутрішніх справ відіграють у боротьбі зі злочинністю, необхідно підкреслити виключне місце, яке покликана посісти кримінологія у професійній підготовці працівників органів внутрішніх справ.

Кримінологічні дослідження неможливо здійснювати без використання кримінальної статистики. Багато загальних кримінологічних положень міститься в нормах кримінально-процесуального права. У зв'язку з поширенням соціологічних досліджень у сфері права і, зокрема, публікацій із соціології кримінального права необхідно співвіднести останню з кримінологією. Проте не слід також розширювати сферу соціології кримінального права, включаючи в її предмет соціальні явища, що визначають злочинність. Цей науковий напрям розкриває суспільну зумовленість кримінально-правових норм і соціальні результати (наслідки) їх функціонування. Певний сенс має твердження, що соціологія кримінального права є частиною кримінології, яка віддзеркалює каральну реакцію держави на злочинність.

Серед неюридичних дисциплін кримінологія найтісніше пов'язана із соціологією, соціальною психологією, власне психологією.

У перелічених наук кримінологія запозичує методи дослідження процесів, що зумовлюють злочинну поведінку й розвиваються в суспільстві загалом, в окремих групах людей і у свідомості особи, методи кількісної інтерпретації цих процесів, а також виховну методику, яку кримінологія пристосовує для попередження злочинності. Перелічені науки і дисципліни, у свою чергу, збагачуються відповідними знаннями зі сфери злочинності.

Список використаних джерел

1. Зелінський А. Ф. Кримінологія: Навчальний посібник. - Х.: Рубікон, 2000. - С. 56.
2. Криминология: Учебник для юридических вузов / Под ред. проф. В. Н. Бурлакова, проф., академика В. П. Сальникова. - СПб.: Санкт-Петербургская академия МВД России, 1998. - С. 18.

ЗМІСТ

Предмова Черней В.В.	3
Лузанова Г.О.	
Особливості проведення судово-психологічних експертиз за фактами вчинення тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень	5
Балабан Є.О.	
Удосконалення нормативно-правового регулювання професійного спілкування в діяльності прокурорів	8
Низкошапка М.	
Вимоги сьогодення до психологічного супроводження навчально-виховного процесу курсантів ВНЗ МВС України	11
Носенко О.В.	
Аксіологія соціально-політичних відносин: український акцент	14
Біленко М.О.	
Шляхи ранньої діагностики невротичних станів серед особового складу оовс	17
Горбатенко В.	
Наркотизація у суспільстві, її правові та кримінологічні аспекти	20
Гуйван О.О.	
Значущість ефективного управління та функціонування СОГ	23
Гуленко О.	
Прояви емоційного вигорання та його профілактика	26
Захаренко Л.	
Особливості проявів агресивності у міжособистісному спілкуванні курсантів	28
Зозуля П.В.	
Психологічні аспекти участі жінок у політиці	31
Краснова К.В.	
Жінки німеччини в боротьбі за рівні прав	34
Малоголова О.	
Організаційно-психологічні особливості професійної	37

діяльності працівників підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків П'янківська Л.В.	
Метод саморегуляції «ключ» у профілактиці синдрому «емоційного вигорання» у працівників ОВС	40
Сердюк І.В.	43
Деякі психологічні особливості кіберзлочинності	
Скрипльова Т.	46
Кримінологічні аспекти тривожності	
Стрижак О.Г., Хохліна О.П.	
До проблеми збереження психологічного здоров'я у професійній діяльності майбутнього правоохоронця	49
Фесенко О.А.	
Юридичний аспект соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів	52
Хлонь О.М.	
Дії психолога в умовах ускладненої службової обстановки в контексті діагностики рівня готовності до служби та мотиваційних факторів	55
Швець А.Ф.	58
Юридико-психологічні особливості допиту	
Шульга Ю.О.	
Психологічні аспекти правового статусу жінок в мусульманських країнах	61
Юрченко-Шеховцова Т.	
Устойчивость работников ОВД к экстремальным ситуациям служебной деятельности	64
Сподинського О.О.	
Психологічний вплив особи допитуваного на формування вербальної інформації	66
Севрук В.Г.	72
Типи етнічних спільнот	
Трач С.С.	
Деякі способи шахрайств у сфері кредитних операцій банків	75

Сербин Р.А. Функції благодійної діяльності у суспільстві: основні принципи	79
Волуйко О.М. Принципи діяльності муніципальної поліції в Україні	81
Бондаренко Є.В. Сучасний стан та динаміка страхового шахрайства в Україні	84
Павленко С.О. Духовність і моральний контроль як умова запобігання та протидії корупції	86
Кравчук О.В. Окремі питання адміністративно-правового захисту прав фізичних осіб на публічну власність в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії	89
Грицик В.В. Доктринальні джерела конституційного права особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів	93
Остафійчук Т.В. Ціннісні орієнтації студентів	98
Баняс О.А., Бажанюк В.С. Стратегіальний підхід до формування прикладних навичок майбутніх фахівців юридичного профілю	101
Корольчук В.В. Психолого-соціологічні аспекти кримінології	104

Наукове видання

**КРИМІНОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

збірник наукових праць за матеріалами
науково-практичної конференції

(Київ, 26 березня 2015 року)

Компютерна верстка: Корольчук В.В.

Підписано до друку _____ Формат _____

Папір _____

Обл.-вид.арк. _____ Ум.друк.арк. _____ Вид.№ _____

Тираж _____ прим. Зам. № _____

Редакційно-видавничий центр
Національна академія внутрішніх справ
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1